

Stric Tomova kočā.

Povest
iz suženjskega življenja.

Po nemškem izvorniku
poslovenil

Silvester Košutnik.

V Ljubljani, 1918.

Založil in prodaja ANTON TURK, knjigar.

V s e p r a v i c e p r i d r ž a n e .

Natisnil Ant. Slatnar v Kamniku.

Trgovec s sužnji.

Y krasno opravljeni sobi gosposke hiše v Kentukiju, deželi Združenih severoameriških držav, sedela sta nekega zimskega večera dva moža pri steklenici rujnega vina in se živahno razgovarjala. Bila sta posestnik obširnega veleposestva, v Ameriki imenovanega plantaža, gospod Šelbij in Halej, trgovec s sužnji. Zadnjemu se je z lica čitalo, da je surov človek, kakršen edino sodi za žalostno kupčijo s sužnji. Prste je imel debele in okorne, a na njih si opazil precejšnje število zlatih prstanov z dragocenimi kamni, težka zlata verižica za žepno uro pa je bila okrašena z nebrojem zlatih obeskov, ki so pri vsaki kretnji debelega moža glasno zarožljali ob pisanem telovniku.

„Kakor sodim,“ rekel je Halej, izpraznivši do dna polno kupico vina, „je najina kupčija sklenjena.“

„Za Toma mi morate dati več,“ odgovoril je veleposestnik, ki je že na prvi pogled delal

vtis boljšega človeka. „Tom je dečko, kakršnega ne najdete lahko. Dozdaj mi je spretno vodil vse gospodarstvo in imel povsod najlepši redj povrh ima med našimi zamorci mnogo veljave. Njegov vpliv na nje je najboljši. Pošten, zvest in prosto-dušen je kakor noben drugi. Ni še dolgo, ko sem mu zaupal veliko svoto denarja in ga poslal na daljno pot. Ali upa to kateri posestnik zamorskih sužnjev? In res se je zopet pošteno vrnil. Pri nekem izmed zadnjih verskih zborovanj je celo pristopil k naši veri in zdaj deluje kot nekakšen misijonar med zamorci vse obširne okolice. Rečem vam, gospod Halej — ako bi ne bil v tako hudi denarni stiski — nikdar in za noben denar bi ne prodal tega zamorca.“

„Da, da,“ menil je trgovec s sužnji, „tudi jaz imam rad takšne pobožne zamorce, ampak verjemite mi, da edino njega vendar ne morem vzeti v pokritje cele svote, katero mi dolgujete. Ali nimate kakšnega manjšega sužnja, katerega bi mi navrgli k Tomu?“

„Silno mi je zoprno,“ odkimal je gospod Selbij z glavo ter tudi on izpil poln kozarec vina, »kadar me razmere prisilijo k prodaji svojih ljudi.“ V istem trenutku se odpro duri *in v sobo pri*skaklja mal zamorski deček, star kakšnih pet let. Bil je lep otrok prikupljivega obraza. Iz velikih, temnih oči so mu odsevali žarki živahne otroške duše, in njegovo gibanje je bilo spretno in lahkotno.

„Pridi sem, Jurko,“ zaklical je gospodar,
„vzemi si z mize grozd!“

Deček priskoči in z vidnim veseljem v obrazu vzame z mize ponujeno ovočje.

„Pokaži tujemu gospodu, kako znaš spretno plesati!“ zapovedal je gospodar.

Deček ne premišlja dolgo, začne peti zamorsko plesno pesem in se v zamorskem plesu sukati po sobi.

„Izvrstno — res izvrstno!“ pohvalil ga je Halej in se zadovoljno namuzal.

„Kako se obnaša stric Kudjo, kadar ga po udih muči protin?“ veleval je gospod Selbij.

Deček mahoma izpremeni obraz in kretanje. Oči mu postanejo kalne, noge začnejo krevsati, hrbet se mu nagubi in gugaje ter na levo in desno pljuvaje začne se premikati po sobi.

„Kako pa se vede stari Robin, kadar jame prepevati pobožne pesmi?“ vprašal je gospodar.

In zopet je bil zamorček kakor izpremenjen. Obraz mu je postal resen, oči so se uprle ob strop, usta so se raztegnila in skozi nos je zadonela nabožna pesem, truplo pa se je enakomerno zibalo semintja.

»Prav dobro, prav dobro!“ pohvalila sta oba moža malega umetnika, se glasno smejala in mu ponujala grozdja. In zopet se odpro duri, na pragu pa se prikaže čedna zamorka. Kakor jo deček zagleda, pohiti urno k nji in ji jame kazati za-

služena darila. Na prvi mah je bilo spoznati, da je zamorka dečkova mati.

„Vzemi malčka s seboj, Liza!" rekel je gospodar. Mati dvigne otroka, ga pritisne k prsim in izgine s plahim pogledom na tujega moža, kakor bi slutila pretečo, neznano nevarnost.

„Krasna ženska je ta zamorka," vzkliknil je Halej, ko so se duri zaprle za materjo. „Gospod Šelbij — hočem vam jo odkupiti za vsako ceno."

»Zamorka je last moje žene," zavrnil je gospodar skoraj nevoljno, „in vem, da je moja žena ne pusti od hiše. Povrh je omožena z mladim zamorcem, sužnjem mojega soseda. Kakor sem slišal, je njen mož jako spreten strojnik. Lansko leto ga je njegov gospodar za nekaj časa prepustil neki tovarni, da je tam delal za dnevno plačo; tovarnarju se je izkazal skrajno koristnega, ker mu je izumil in napravil več novih, jako porabnih strojev. Zdaj je znan daleč okrog in obče čislán. Toda ko je njegov gospodar doznal, kakšen umetnik je Ivan Harij — tako je namreč zamorcu ime — postal je besen in ga je vzel nazaj domu, rekoč, da stroji edinole podpirajo suženjsko lenobo. Zdaj mora delati na polju najtežja dela, čeprav je bilo tovarnarju silno žal za njim in je ponujal mojemu sosedu lepo odškodnino, ako mu spretneža prepusti le še nekaj časa. S tem zamorcem je torej Liza omožena in srce mi ne pripušča, da bi ju na tako kruti način ločil."

„Oh, oh — kaj srce!" vzkliknil je trgovec. „Ampak dobro — če že vaša žena ne privoli v prodajo čvrste zamorke, kupčijo lahko vseeno skleneva na ta način, da mi dečka dodate k Tomu. Tedaj sem zadovoljen."

„Otroka ne maram odvzeti materi," odgovoril je gospod Selbij.

„Ze zopet nekoliko preveč srca!" zarezal se je Halej z zasmehom. „Kentukijci ste preveč čudni ljudje, ki nam naše sužnje razvajate vendar nekoliko preveč."

„Mati bi ločitve od svojega ljubljenca ne preživela," pripomnil je gospod Selbij.

„No — res je, da se nekateri črnci skrajno obupano obnašajo, posebno ženske, če se jih loči od otrok," zamrmral je trgovec. „Tako vem na primer slučaj, da je v Orleanu močna in lepa zamorka postala vsled tega blazna in tako gospodarja oškodovala za okrog pet tisoč kron. Ampak zadeva se lahko reši na premetenejši način: mati se prej pošlje za par tednov kam drugam? da se ji nekaj steklenega kinča, uhanov, prstanov — in reč je končana na priprost način. Le verjemite mi!"

„Moram se nekoliko premisliti," modroval je gospod Selbij, »kajti dečka bi morda res lahko pogrešal."

„Meni pa se mudi," dregal je trgovec v gospodarja, „kajti sami dobro veste, da se mo-

rava danes pobotati." In zopet je izginila vsebina polnega kozarca v obširnem grlu.

„Naj pa bode," udal se je gospodar po daljšem premišljevanju. „Dobite torej Toma in Jurka, a dajte mi zdaj moje dolžno pismo."

Halej seže v žep, izvleče veliko denarnico in poda gospodarju pismo, katero ta po kratkem pogledu shrani v predal obširne pisalne mize.

„A obljubiti mi morate," pripomnil je še gospodar, „da boste Toma prodali pošteno in dobri družini in da bo Jurko prišel v prave in dobre roke."

„Nisem surovež," odgovoril je trgovec in si natočil kupico, »ker sem dozdej vedno pazil na svoje ljudi in gledal, da so se zadovoljili s svojo usodo. Kolikorkrat sera vprašal katerega, kako se mu godi, vsikdar sem dobil zadovoljiv odgovor — vsikdar so se prodani sužnji pohvalili, da žive v dobrih, navadno v izvrstnih razmerah."

Oba moža sta se še dolgo pogovarjala in pridno nalivala izpraznjene kozarce. Nastala je tema, prižgala se je luč, govornica pa se je pletla o sužnjih ter o njihovih čednostih in napakah.

Istočasno sta zunaj pred durmi stala dva človeka in se tiho, toda burno razgovarjala.

»Prosim te, Ivan, povej mi, kaj nameravaš?" prosila je zamorka Liza svojega moža. „Cemu si tako čuden in skrajno razburjen?"

„Oh, Liza," vzdihnil je Ivan Harij, „moja pleča so krvava, tako sem bil danes popoldne pretepen z bičem; celo z nogo so me suvali in mi pljuvali v obraz. In čemu? Ker sem surovega sina mojega gospodarja opozoril, naj nikar tako ne trpinči konj. Tudi se mi je reklo, da bom v par dneh prodan v neko južno državo, ker moj gospodar črti sužnje, ki bi znali citati in pisati, ali pa bi celo izumevali stroje. Ze Čez osem dni mi nalagajo tako težavna bremena, da vidno čutim, kako me zapuščajo moči in kako v par tednih obnemorem za celo svoje življenje."

„Ivan, Ivan — grozno je!" tarnala je uboga žena, „vendar obljubi mi, da ne storiš ničesar, kar bi te znalo grevati. Misli vedno ha svojega sinčka, malega Jurka, jn na mene, svojo nesrečno-Lizo!"

„Proč hočem, se danes moram proč!" zatnrmral je mladi mož jezno skozi zobe, „in naj je mraz še tako hud in psi za zasledovanje pobeglih sužnjev še tako divji."

„Kaj bo pa z nama?" tarnala je nesrečna žena.

„Oba imata dobrega gospodarja in dobro gospodinjo," odgovoril je zamorec, „in Če se mi posreči priti v Kanado, deželo prostosti, mi bo prav lahko s svojim umom in s svojimi rokami zaslužiti toliko, da vaju odkupim od svojega dosedanjega gospodarja."

Zamorka je molčala in jokala, mladi mož pa je nadaljeval: „Prosi Boga, da me podpira. Živega me ne vjamejo več, ker sem se zarotil pri Bogu, da hočem biti ali prost, ali pa umreti. Zdaj se pa poslovim od tebe, ljubljena ženal Pozdravi in poljubi mojega ljubega Jurka in mu reci, da je odšel njegov oce proti severu, kjer si hoče poiskati novo, boljše domovino. Reci mu, da prideta oba kmalu za menoj, kjer naju potem nič ne more več ločiti.“

Po teh besedah pritisne Harij svojo ženo k prsim, jo poljubi in urno izgine v temi. Dolgo, dolgo je še stala nesrečna Liza pred durmi, kakor bi bila okamenela; v sobi sta Šelbij in trgovec s sužnji še vedno sedela pri polnih kozarcih vina, od daleč pa je odmeval zamolkli glas cerkvene pesmi: sužnji so bili zbrani pri večerni pobožnosti v stric Tomovi koči.

Čez nekaj časa se je Liza podala v svoja spalnico. Morala je iti mimo duri, za katerimi sta sedela hišni gospodar in Halej ter se glasno razgovarjala. Nehote je nekoliko postala in poslušala.

„Jutri torej pridem po Toma in malega Jurka,“ slišal se je odurni glas debelega trgovca.

„Težko se bom zagovarjal pri svoji ženi!“ zdihoval je gospodar.

Liza se je jela tresti kakor list na brezi. V prvi naglici skoraj ni verjela svojim ušesom, a kmalu se ji je zjasnilo, da je njen ljubljenelec prodan surovemu trgovcu. Tiho, pa tudi urno kakor mačka

je pohitela v svojo sobico, kjer je sinček že ležal v posteljci in mirno spal. Poljubila ga je. Čeprav* razburjena, kazala je v obrazu vseeno neke posebne, trde poteze; oko je sicer plavalo v solzah, a se je vseeno svetilo ob slabo brleči luči z nekim posebnim žarom, ki je kazal skrajno odločnost. Brž: je pograbila nekaj dečkove obleke, pridjala nekoliko perila, povezala oboje v trden zavitek, zavila dečka v velik ogrinjalni robec in se pazno splazila iz hiše na prosto. Noč je bila zelo temna., toda zamorka ni poznala bojazni — vsaj danes je ni poznala.

Urnih korakov je pobegnila v bližnji gozd. in se ni mnogo brigala, ako je drevje tajno šumelo, in so ji veje bile v obraz ali ji ostre korenine ranile noge. Vedela je, da beži, ker mora rešiti svojega ljubljenca iz ostrih krempljev odurne zveri, ki ji ga hoče uropati — torej ni poznala ne bojazni, ne bolečin. Kakor njen mož je hitela tudi ona proti severu, proti reki Ohiju, za katero velikoreko je upala najti varno zavetišče, je upala morda najti tudi moža.

Beg.

Drugo jutro se je bliskoma razširila po obširnem posestvu novica, da je Liza pobegnila. Kjer si srečal zamorca, povsod si zapazil, da je kazal vesel in zadovoljen obraz. Marsikateri suženj je

dvignil roke proti nebu in molil gorečo molitev, naj bi Bog dal, da bi se revni materi in njenemu sinčku posrečilo priti v varno zavetišče. Gospodar je sam prišel z neprijetno novico k trgovcu, ki je še ležal v postelji in trdno spal po obilo povžitem vinu. Začel je preklinjati in kričati:

„Ob celih dve sto dolarjev (tisoč kron) sem!”

„In jaz ob tisoč!” tožil je gospod Selbij.

„Ali ni še prepozno!” nadaljeval je trgovec. „Oba dobim, preden dospeta do Ohija. Reka je ravno zdaj polna ledenih plošč in nobeden brod si ne upa zamorke prepeljati na drugi breg. Kdaj je pa izginila potepenka?”

„Kakor kaže, je pobegnila že pred več tirami,” odgovoril je gospodar.

„Ali mi za danes prepustite dva služabnika in sicer dva, na katera se lahko zanesem?” vprašal je trgovec.

„Razume se!” pritrdil je gospodar.

„Storite mi tedaj uslugo,” nadaljeval je Halej, „in zapovejte, da ml kdo osedla konja. Najpoznej čez pol ure se more zasledovanje pričeti.”

Gospod Selbij se je podal na dvorišče in je poklical dva služabnika, naj osedlata konja tujega gospoda, a se naj tudi sama pripravita, da ga spremljata na konjih.

Zamorca urno ubogata in pohitita v konjski hlev. Kmalu je stal konj belec na dvorišču. Andrej

pa, prvi zamorec, kaj kmalu spozna, da je žival silno občutljiva; brž podloži pod sedlo par bukovic (sad bukve) z ostrimi robi, drugi zamorec, Samo, pa pritrdi vajeti za uzdo fako rahlo, da so morali pri najmanjšem sunku skočiti ~iz obročkov. Hitrih korakov je prisopihal Halej h konju, da ga je gospodar komaj dohajal, skočil v sedlo in zaklical; „No, fanta — ali sta že——” „——gotova?” je hotel dostaviti, toda ni imel časa izgovoriti zadnje besede. Bukovice so vedele, čemu so ostro-robate, in konj se je začel divje vspenjati s prednjima nogama. — V velikem polkrogu je trgovec padel na tla, belec pa je besen oddirjal z dvorišča na prosto. Gospodar je naglo priskočil Haleju na pomoč in pomagal preklinjajočemu debeluharju na noge.

„Zamorska nesnaga ima srečo!” sikal je skozi zobe. „Daljava med njo in njenimi zasledovalci je postala večja.”

Gospodar je takoj veleva, naj zamorci vjamejo podivjano žival, ki je kakor brezumna dirjala po širnih poljanah, sam pa se je s trgovcem podal nazaj v hišo. Zamorca sta sicer takoj hitela za konjem, a se jima nikakor ni mudilo in minila je dobra ura, preden sta dobila upehano žival, Halej jo takoj zopet zasede; konj, upehan kakor je bil, je bil zdaj krotkejši. Tudi Andrej in Samo sta prignala vsak svojega konja iz hleva, a sta bila tako počasna, da je minilo dobre pol ure, preden

sta sedela vsak v svojem sedlu. Trгоvec je dobro spoznal, da ga zamorca s premislekom ovirata; preklinjal je na vse načine, a nič mu ni pomagalo. Naposled je zasledovanje vendar prišlo v tir. Halej se je poslovil od gospoda Selbija in je z Andrejem in Samom odjezdil na cesto, ki se je vila proti severu ter držala do reke Ohija, in sicer do broda, ki je bil čez reko edini v tej okolici.

Liza je bila celo noč urna na nogah. Kakor plaha zver je dirjala po gozdih in poljanah, da bi prejkoprej dosegla veliko reko, onkraj katere je upala doseči zaželjeno prostost. Niti za hip si ni privoščila miru, samo bežala je naprej, vedno bežala. Ko je začelo solnce na izhodu vzhajati, zadeli so njeni žarki na revno, do smrti upehano ženo. Mali Jurko se je prebudil in začel tiho jokati.

„Samo pol ure še potrpi, ljubi sinček!“ pomirjevala je revna mati jokajočega otroka; „tamkaj pred nama je Ohijo, onkraj katerega dobiva tudi očeta.“

Zamorka je res srečno prispela do reke, ki je v globoki strugi, nad katero se je vlačila jutranja megla, valila svoje valove naprej. Begunka je napenjala oči, da bi izsledila rešilni brod. Toda kar je zagledala, navdajalo jo je z grozo. Debele, velike ledene plošče so v gostih gručah plavale po vodi, trkale druga ob drugo ter škrtale z ostrimi robovi. Samih srčnih bolečin bi bila revica najrajši zakričala na ves glas. Nakrat zapazi ob bregu hišico,

mimo katere je držala cesta: bila je pri brodu. Urno stopi k durim in potrka. Vrata se odpro in na pragu se prikaze žena z dobrovoljnim obrazom.

„Kdaj je prevoz?“ vpraša zamorka s tresočim glasom.

„Z brodom danes ni nič,“ odgovori žena, „ker vsled ledenih plošč ne more na drugi breg. Toda stopite v sobo — pri meni lahko počakate in se nekoliko zagrejete.“

Zamorka stopi v sobo. Zdaj šele brodarica zapazi Jurka, ki se je tresel mraza. Otrok se dobrovoljni ženi takoj zasmili. Brž skuha mleka, mu da kos belega kruha in ga položi v mehko posteljo, kjer se polzmrzli deček pomiri in trdno zaspi. Liza prisede k postelji in čuva dečkovo spanje. Čeprav do skrajnosti utrujena in zaspana vendar ne zatise očesa, ampak sklene roke in moli, srce pa ji drhti velikih skrbi in globoke žalosti. Skrbna gospodinja tudi materi prinese okrepčujočega zajutrka, a revica ne more ničesar vžiti. Tako napoči opoldanska ura. Dobrosrčna gospodinja se ji zopet približa in ji prigovarja, naj vendar povžije nekaj jedi. Naposled jo vpraša, čemu je tako žalostna in razburjena. Liza ima zaupanje do skrbne ženice in ji jame pripovedovati o velikih nadlogah, ki so jo zadele v zadnjem času. Ko med pripovedovanjem omeni tudi beg svojega moža, pripomni dobra gospodinja, da je bržčas že srečno prišel čez reko.

„Ali nimam upanja," vpraša begunka plaho, „da bi tudi jaz lahko kmalu prišla na drugi breg?"

Žena zmaje z glavo in meni: „Reka je še prepolna ledenih plošč in noben brodar bi si zdaj ne upal čez vodo. Toda bodite brez skrbi; govoriti hočem z njim in ga prositi, naj skusi vse, kar mu je mogoče."

To rekši zapusti gospodinja sobo. Zamorka zavžije nekaj jedi in se zahvali Bogu, da ji je dal najti človeka, ki se je je usmilil v največji sili, jo tolažil in ji zopet dal nekaj poguma. Vstane torej in stopi k oknu, da bi pogledala po cesti in pričakala dobro gospodinja. Nakrat zapazi dva jezdeca, ki ju takoj spozna; -bila sta Andrej in Sama. Prvi jo takoj *zapazi in* — da bi jo opozoril — glasno zažvižga. Toda po nesreči se istočasno prikaže tudi Halej in vidi, kako izgine Lizin obraz za oknom. Urno skoči s konja.

Liza celo nič ne pomišlja, ampak s tresočimi rokami zgrabi dečka in skoči pri zadnjih durih na vrt, ki se je razprostiral med hišico in reko ter imel proti reki majhna vrata. Kakor burja pohiti zasledovanka skozi vrt naravnost proti vodi.

„Ne more nam uiti!" zaklical je *trgovec* obema zamorcema, ki sta se delala, kakor bi hotela begunko zasledovati, a sta kazala neko posebno okornost.

Kmalu je stala nesrečna mati ob vodi. Obupno je gledala na goste gruče ledu in na strmo pobočje

ob reki ter se tudi ozirala na svoje zasledovalce. Ti so se ji bili približali že na dvajset korakov, Kakor bi si ne vedela pomagati in bi obupala nad rešitvijo, dvignila je oči proti nebu. Brez pomisleka je nato zdrčala po strmem bregu proti vodi, trdno pritiskaje sinka k sebi, in skočila na najbližnjo ledeno ploščo, ravno ko se je Halej prikazal na pobočju.

Led je začel pokati, ko se ga je nesrečnica dotaknila s svojo težo.

„Neizrečno drzna ženska!“ zakričal je Halej. „Tamkaj — tamkaj se bliža plošča bregu!“ zaklical je svojima spremljevalcema, ki sta kakor okamenela stala poleg njega in mu nehote ovirala pot. Kdo bi se pa tudi naj ne čudil takšni drznosti! — Liza je spoznala pretečo nevarnost, da se namreč plošča bliža bregu in jo naravnost popelje v zasledovalčeve roke — naglo je skočila na drugo ploščo, s te na tretjo in četrto ter se tako oddaljila od brega. Kdo ji naj sledi? Prizor je bil grozen in je pričal, kako močna je materina ljubezen, kako vstrajna je v najhujši sili. Na prvi mah je bilo spoznati, da neka nevidna, višja moč vodi in ščiti obupano mater. Od plošče do plošče skakaje je vsako srečno dosegla, vsaka jo je nesla, nobena se ni pogreznila, nobena se ni razpočila. Res se je včasih do členka pogreznila v vodo, a zamorka si je hipoma vedela pomagati in že v prihodnjem trenutku je stala na večji in močnejši

plošči. Večkrat je padla na koleno in rdeča kri je barvala trdi led, a žena se ni brigala za takšne malenkosti. V teh trenutkih je bil deček v smrtni nevarnosti in materino srce je bilo zdaj samo zanj — bilo je samo zato, da ga reši.

In glej čudo — čez četrto ure je stala na bregu. S težavo je preplazila strmo pobočje. Moči so jo hotele zapustiti, vid ji je postal moten, le misel na dečkovo rešitev ji je kakor zadnja iskra tlela v otrpnenih možganih. S trdno voljo je zbrala zadnje moči, kolena so se ji že močno šibila — in bilo se ji je bati, da omahne nazaj proti vodi — tu se ji v zadnjem hipu stegne močna roka nasproti in jo potegne na ravno. Ob pobrežnem robu je klečal mož, ki je bil opazoval živce pretresujoči prizor in ji v zadnji sili pomolel rešilno roko.

„Uboga žena," rekel je, „kaj te je tiralo k tako obupnemu koraku?"

Zamorka pokaže na dečka, rekoč: „Tega-le so mi hoteli prodati!"

„Razumem," odgovoril je pomočnik v sili, „oh, koliko bede je v naši domovini — kakšna hudodelstva se še vedno gode po naših deželah! Bodi brez skrbi! Hočem ti pomagati in imam prijateljev dovolj, ki mislijo kakor jaz." Znali te bomo čuvati pred brezsrčnimi in krutimi zasledovalci."

Blagosrčnež je spremljal mater in otroka k oddaljeni hiši, kjer sta bila reveža prijazno spre-

jeta, kjer sta našla najprisrčnejše usmiljenje in prvo zavetje.

Na prvem bregu pa je še vedno stal Halej z obema zamorcema. Prvi ni našel besed. Takšne drznosti Halej še nikdar ni videl v svojem življenju. Naposled je pogledal Andreja in Sama ter zapazil na njunih obrazih neprikrito veselje in velik del neprikrite škodoželjnosti.

„Vrnimo se k gospodu Selbiju!“ rekel je počasi in se vrnil k plotu, kjer so bili privezani konji. V prihodnjem trenutku so se jezdec napotili proti domu in bilo je videti, da sta spremeljevalca zdaj jezdila veliko urneje. Halej je s silo prikrival hudo jezo, a je obenem sklenil, da hoče biti glede Toma veliko previdnejši.

Istočasno je bilo v neki krčmi v Kentukiju zelo živahno življenje. Bila je tamkaj družba lovcev, ki se je glasno razgovarjala, pila in jedla. Ob stenah so visele puške, rogovi za smodnik in lovski noži, njihovi lastniki pa so počivali in se zabavali hrupno, kakor je pač lovčeva navada. Pri mizi *oh* peči je sedel gospod z očali na nosu. Bilo je takoj spoznati, da je po naključju prišel med hrupno družbo. Njemu najbližje je sedel lovec velikan, ki se je začel razgovarjati z gospodom. Velikan je bil priprost človek, ki je imel v ustih kepico tobaka, katerega je med razgovorom porival z jezikom z ene "strani na drugo, medtem pa na nedostojen način pljuval na vse

strani. Gospodu navidezno ni ugajala lovčeva družba in se je hotel na primeren način odstraniti. Nakrat zapazi na steni popisan list.

„Kaj pomeni dotični list?“ vpraša svojega soseda. „Videti je nekakšen razglas.“

„Iskalnica je za nekim zamorcem,“ odgovori lovec.

Gospod vstane in se približa listu, osnaži očala in bere glasno:

»Podpisanemu je pobegnil suženj. Ta je visoke postave, kožo ima bolj blede, lase rujave in kodraste. Na hrbtu nosi znake zadnjega bičanja, na levem gornjem laktu pa vžgano črko H. Begun zna prav izbrano in gladko govoriti ter je obenem več čitanja in pisanja. Štiri sto dolarjev dam tistemu, ki mi ga privede živega ali pa mi prinese dokaze, da ga je usmrtil.“

Komaj je gospod prečital razglas, že mu z ostrim sikom čez ramo prileti kepica žvekalnega tobaka in obtiči na razglasu. Gospod se v prvem hipu prestraši. Nekoliko nevoljen se obrne po sobi in zapazi za seboj lovca velikana kateremu se je bil hotel umakniti.

„Sramota je,“ oglasil se je gospod, „da se takšni razglasi še smejo nabijati v naši deželi. Meni nobeden ne pobegne, čeprav jih večkrat z večjimi svotami pošljem po svetu. Rečem pa, da se mora z njimi človeško ravnati in ne kakor z neumno živino. Saj so ravnotako ljudje, kakor

smo mi. Najrajši bi videl, da bi se vsem sužnjem dala prostost."

Po teh besedah prikima lovec gospodu in pošlje drugi tobačni strel na razglas s takšno natančnostjo, kakor bi s puško streljal na tarčo. Gospod se mu mora nehote čuditi.

„Prav govorite," oglasi se lovec, ki si je na tako izvanreden način izpraznil usta, »suženjstvo je za našo državo največji greh in najgrša sramota. Jaz poznam moža, ki se ga tukaj s tiralnico zasleduje. Prebrisana glava je in izboren strojnik ki je že marsikaj pri strojih izumil."

„Da, da," pritrди gospod, „tudi jaz ga poznam. Pri meni je namreč delal dalje časa in dobro sem ga opazoval. Videli bi ga naj bili, kako spreten in marljiv je bil. Najboljši stroj, ki ga rabim v tovarni, je izumil on."

Lovec je znovič prikimal in se poslovil, ker je tudi ostala lovska družba že bila na prostem in šla po svojih lovskih opravkih.

Ravno se je mislil odstraniti tudi gospod, ko se pripelje voziček na dvorišče. Iz voza stopi mlad, lepo oblečen človek in stopi v gostilno.

„Kje je krčmar?" vpraša pri vstopu.

Gostilničar se približa.

„Ali bi dobil pri vas kakšno stransko sobico?" nadaljuje prišlec. „Potnik sem in bi rad napisal nekaj pisem trgovcem, s katerimi sem v zvezi."

Krčmar uljudno pritrdi in prosi tujca, naj se vsede, dokler ne bo sobica pripravljena. Tujec stopi k nabitemu razglasu, ga prebere in reče glasno: „Zdi se mi, da me je imenovani suženj srečal.”

V tem trenutku se gospod obrne k tujcu, s katerim sta bila zdaj sama v sobi in tujec se prestraši. Toda samo za trenotek je presenečen. Brž se prikloni tovarnarju in reče: „Veseli me, gospod Varin, da se snideva.”

Tovarnar molči nekaj časa, ogleduje si prišleca, potem pa reče s tresočim glasom: „Drzno igfro igrate, Ivan Harij. Jaz sem vas spoznal.”

„Ni tako nevarna,” odgovori Harij — bil je zasledovani suženj in Lizin mož — in izvleče iz žepa samokres. „To me varuje v najskrajni sili.”

„Za božjo voljo!” prosi tovarnar plaho, „ne rabite ga za ljudi.”

„Preden se dam zopet zajeti,” meni Harij pol osorno, „skusim to pripravo na lastnem telesu. Sužnjosti pod sedahjimi razmerami ne morem več prenašati. Upam pa, da ne pride do skrajnosti. Svetlejša polt in fina obleka me toliko prikrivata, da me vsakdo ne spozna lahko.”

„Bog vam stoj ob strani in vas varuj!” reče odkritosrčno tovarnar, seže v denarnico in izvleče več bankovcev, katere pomoli Hariju. „Vzemite jih brez skrbi, kajti jaz sem vaš dolžnik.”

„Ne morem jih vzeti,” brani se begun. „Cez rešilno reko ni več daleč, onkraj nje je prostost

in trdno upanje imam, da si bom lahko sam pomagali

„Razžalite me, Če ne vzamete bankovcev," prosi gospod Varin in mu jih stisne v roko. »Vzemite jih vsaj kot posojilo in potujte z Bogom. Vsaj prve čase si bodete lažje pomagali!"

Po teh besedah se dobrosrčni gospod poslovil. Begun si odpočije in se okreпча. Srečno pride v deželo prostosti. Nikdar ni pozabil dobrega tovarnarja.

Stric Tom.

Na obširnem posestvu gospoda Selbija je stala sredi sadnega drevja mala hišica. Medli žarki februarskega jutranjega solnca so žalostno gledali skozi rumenkaste šipe v revno, toda snažno sobico. V naslonjaču je pri mizi sedel zamorec in bral iz svetega pisma. Obraz je bil odkritosrčen, toda žalosten, prsi pa so se dvigale v globokih vzdihih. Zamorec je bil stric Tom, kakor so ga zvali vsi zamorci širne okolice. Danes je zadnjič sedel med svojci in kmalu je imela priti bridka ura ločitve. Zamorka, ki je na desni poleg njega z vročim železom gladila revno obleko, potno obleko ubogega prodanca, je bila njegova žena, mati Katarina. Uboga žena si je morala večkrat s predpasnikom obrisati solze, ki so ji drle cur-

koma po velem obrazu, sicer bi ne bila mogla dovršiti zadnjega dela, ki ga je imela kot zadnjo uslugo izvršiti ljubljenemu možu.

Stric Tom se je počasi dvignil. Počasnih korakov se je približal malim posteljicam, v katerih so ležali njegovi otročiči in mirno ter brezskrbno spali. Z vročo ljubeznijo je zrl nanje in se globoko zamaknil pri pogledu na nedolžne, ljubljene malčke. Mati Katarina je zazrla moževo početje, postavila je gladilnik na stran in začela glasno ihteti.

„Tom, Tom!“ klicala je, „Boga ni več v nebesih, ni več božje pravičnosti in ne vračila. Sveto pismo ne govori resnice.“

„Uboga žena,“ stokal je zamorec, „ali je moralo priti tako daleč, da si izgubila svojo vero (Zaupaj v Boga, v njega, ki tolaži vse žalostne, ki je pravi oče vsem svojim otrokom, velikim in malim.“

„Cemu pa te je prodal gospod Selbij?“ vprašala je nesrečna reva. „Ali nisi v zadnjih letih delal skrajno pridno, bolje in več delal kakor vsi drugi? Ali ni v nebo vpijoča krivica, da te iztrga iz naše družbe, iz družbe tvoje žene in tvojih otročičev? In Čemu? Da bi si pomogel iz denarnih stisk!“

„Molči, molči, Katarina, in ne prepiraj se z Bogom,“ svaril jo je mož. „V tolažbo mi je, da vas vidim v dobrih rokah, da imate dobrega gospodarja in da se vam godi dobro. Zbudi rajši otroke, da jih še enkrat vidim okrog sebe!“

Nesrečna žena stori po moževi volji in kmalu so se malčki igrali okrog svojega očeta, ne vedoč, da ga danes vidijo zadnjikrat. Ravno ko je nesrečnež posadil najmanjšega na kolena in ga nekoliko pogugal, so se odprle duri in vstopila je gospa Selbij.

»Odpusti nam, Tom,« je zaklicala s tresočim glasom in je s solzami v očeh podala zamorcu roko. »Prisegam ti, da te hočemo pri prvi priložnosti kupiti zopet nazaj.«

Suženj je imel zdaj še to težko nalogo, da je moral tudi svojo dosedanjo gospodarico tolažiti in ji zatrjevati, da v srcu ne čuti nikakršnega gnjeva napram dosedanjemu gospodarju. Prosil jo je, naj varuje njegovo družino in ji posebno priporočal svoje male otročiče, upajoč, da bo ločitev bržčas res kratka. Zdaj je stopil v sobico Halej z besedami: „Cas je, da se napotimo od tukaj!“ To rekši je iz žepa izvlekel zapestne verige.

„Jamčim vam, gospod Halej,“ vzkliknila je gospa Selbij, „da vam Tom nikakor ne bo pobegnil in zanj ne rabite nikakoršnih verig.“

»Verjamem vam,« zavrnil jo je trgovec s sužnji, „ampak včeraj sem bil ob sedem sto dolarjev in — varno je varno!“

Zunaj se je bila medtem zbrala vsa družina okrog voza, na katerem sta se imela Halej in njegova žrtev odpeljati. Slovo je bilo srce pretresujoče, posebno ko se je Tom poslavljal od

svojih nedolžnih otročičev, ki so končno začeli slutiti, da se vrši nekaj hudega. Na vozu sede se je Tom poslovil še od svojih prijateljev, ki so jokali na glas, nakar je konj potegnil in je voz naglo oddrdral proti severu.

Ni pa še Tom prišel Čez mejo Šelbijevega posestva, ko sliši za seboj konjski peket in prihiti za njim mlad jezdec, star kakšnih petnajst let.

„Oh, Tom, moj ljubi Tom,“ klical je jezdec že od daleč, „jaz se še nisem poslovil od tebe!“

Obraz revnega prodanca se razjasni, oko se mu zasveti, ko reče: „Kako me veseli, gospod Mirko, da ste prišli za menoj po slovo.*“

„Da, da, moj ljubi Tom,“ govoril je prišlec in jezdil poleg voza, „Bog me naj kaznuje, ako ne pridem te poiskat in te rešit iz suženjskih okov. Bog naj sliši mojo prisego, da te hočem oprostiti; nobeno noč ne bom mirno spal, dokler ne boš zopet odkupljen.“

Tom je bil silno ganjen. Mladi jezdec je bil Mirko Selbij, sin njegovega dosedanjega gospodarja. Mirko je bil vedno Tomov ljubljenec. Solze globoke ginjenosti so zaigrale v zamorčevih očeh in hvalil je Boga, da se na svetu še najdejo hvalni in dobri ljudje, ki vedo, da je greh povračevati dobro s hudim.

„Hvala vam, gospod Mirko — tisočkrat hvala!“ zaklical je prodanec. „Bog vas naj obilno blagoslovi za vašo hvaležnost do revnega sužnja!“

Še enkrat je podal roko mladeniču, voz je drdral naprej, mladi Selbij pa se je žalosten in tih vrnil nazaj.

Halej je med potom nakupil še več črnega,, živega blaga in se je z nakupljenimi sužnji podal na ladjo, ki se je na Ohiju peljala proti jugu. Nekoč je v nekem pristanišču izstopil, a se je kmalu vrnil z mlado zamorko, ki je nosila malega otročiča na rokah. Mlada žena je bila videti vesela in brezskrbna in se je vsedla na klop, nedaleč od Toma in njegovih tovarišev. Revica pač ni slutila, kaj se je zgodilo z njo; gotovo so ji pri odhodu zatrjevali, da se lahko pelje na obisk k svojim sorodnikom, pokazat jim svojega malčka-Tom pa je dobro vedel, da je bila Haleju prodana in da jo bo ta z dobičkom prodal zopet dalje. Obraz mu je postal otožen.

Ko se je ladja začela zopet premikati, stopil je trgovec k ženi in ji je nekaj tiho povedal. Žena je skočila kvišku, začela ugovarjati in se postavila pred otroka kakor levinja, kadar hoče braniti svojega mladiča. Halej je potegnil iz žepa pismo» in ga pokazal zamorki. Ta ga niti pogledati ni hotela in je neprestano ugovarjala. Trgovec jebrž poklical nekega moža, ki je sužnji prečital pogodbo, iz katere je bilo razvidno, da jo je njen dosedanji gospodar prodal z otrokom vred Haleju.

Zamorka je hipoma postala resna, vzela je otroka v naročje in začela premišljovati. Nepre-

mično je sedela na klopi in srpo zrla pred se. Halej pa si je mislil:

„Zena se obnaša prav pametno, ker se je udala svoji usodi in niti ne tarna ne. Veseli me, *da* mi ne dela nadležnosti in ne vleče pozornosti drugih sopotnikov nase. Kaj tudi hoče?”

S takimi in enakimi mislimi je trgovec hodil po krovu, zrl v tla, kakor bi preračunaval dobiček, a včasih je dvignil glavo in motril svoje živo, črno blago. Čeprav je izgubil malega Jurka, vendar kupčija vseeno ni mogla biti slaba, ker mu je okrog širokih usten večkrat zaigral nasmeh in se mu je s surovega lica brala zadovoljnost, in to posebno takrat, kadar je pogledal visoko in širokoplečo Tomovo ali pa krepko in lepo postavu sužinje z otrokom.

Pomalem se je približala noč. Temna in gosta megla se je jela dvigati nad vodo. Večina potnikov se je podala v sobano pod krovom, le nekateri so še ostali na prostem in se razgovarjali med seboj; polagoma pa je ponehal tudi razgovor. Edino parnikovi vijaki so delovali neumorno naprej in razburkavali vodo. Na nebu so se prižigale zvezda za zvezdo, čez gozdove ob bregovih se je razprostiral tanek pajčolan. Stric Tom se je zamaknil v globoke, tužne misli. Sužnji, z verigami na rokah, so imeli svoja ležišča na sprednjem delu krova v nizkih utah; pravega nadzorstva niso jmeli, in čemu? Kdo bo z verigami na rokah

misлил sredi vode na beg! Dolgo je zamorec zrl skozi okno, pri katerem je ležal in upiral oči v zlate zvezde. V duhu je preživel svojo dosedanost in premišljaj, kakšna mu zna postati prihodnjost. Temne slutnje mu niso prerokovale nič dobrega. In kaj bo z njegovo rodbino? Nehote se mu je iz prs izvil mučen vzdih. Sužinja z otrokom, nedaleč od njega je začela ihteti. Tom jo je skušal tolažiti, a bilo je zastonj. Skrb za otroka ji ni dala miru; naposled je utihnila.

Nakrat je tiho vstala, stisnila otroka k sebi in se podala h krovnemu robu, kjer je nekaj časa nepremično zrla v šumečo reko. Tom jo je opazoval in je vstal, ker se mu njeno početje nikakor ni dopadlo. Toda že se je žena nagnila čez nizko ograjo in z otrokom vred skočila v vodo. Res je bil Tom takoj pripravljen, da jo zgrabi, a prišel je za hip prepozno. Pred njegovimi očmi se je pogreznila v reko, tako da v temi in pri urni vožnji niti misliti ni bilo na rešitev. Stric Tom je molil za blagor njene duše, nakar se je žalosten podal na svoje ležišče; zaspati pa še dolgo ni mogel.

Zjutraj je Halej, ko je pregledal svoje sužnje, takoj pogrešal črno mater z otrokom. Vprašal je Toma, kje bi bila. Ta je molče pokazal na vodo. Trgovec ga je takoj razumel in je prebledel. Siknil je nekaj skozi zobe in začel korakati po krovu, premišljaje, kako velika izguba ga je do-

letela. Tokrat je imel res nesrečo: v dveh dneh je izgubil tri sužnje.

Med sopotniki se je naglo razširila novica, da je nesrečna mati z otrokom rajši skočila v vodo in tam našla smrt, nego bi bila z otrokom čakala na negotovo, bržčas kruto bodočnost, ki bi jo v doglednem času gotovo bila ločila od njenega ljubljenca. Potniki so se glasno razgovarjali o strašnem dogodku in neprikrito izražali svoje misli.

„Najnesramnejša postava, ki jo še imamo, je ta,“ menil je star gospod z dobro voljnim obrazom, „ki še vedno dovoljuje trgovino s sužnji. Ta postava je sramota za celo državo in najskrajnejši čas bi bil, da bi se jo razveljavilo.“

Toda našli so se še tudi nasprotni glasovi, ki so se potegovali za suženjstvo.

„Jaz nimam nič zoper to postavo!“ oglasil se je star, suh možic. „Ali ne stoji v Svetem pismu, da je očak Noe proklel svojega sina Hama, ki je vendar praded črne človeške pasme? In niso li zamorci v naših službah napredovali? Ali jih ne varujemo pomanjkanja? Doma lenarijo in pohajkujejo, mi pa nasprotno porabljammo pravilno njihove moči za splošni blagor. Zamorec je lene narave in bi ničesar ne delal, če bi ravno ne moral.“

Toda zagovornik robstva je moral kmalu utihniti, ker je bil osamljenec v družbi, ki je ne-

človeško ravnanje s sužnji obsojala in zagovornika pobijala s protidokazi.

Halej, ki je slišal prepir, se je nemalo prestrašil in si mislil: „Kmal'u pride čas, ko ne bom smel več tako visoko proti severu. V severnih državah se začinja močno gibanje proti suženjstvu. Ali se bom moral gibati bolj po južnih deželah ali pa sploh prenehati z dobičkanosno kupčijo. No — bom že videl, kaj mi bo boljše ugajalo. Sicer pa bi mi zadnje celo nič ne škodovalo. Bogat sem za svojo osebo dovolj, starati se pa tudi že začnem in bom kmalu počitka potreben.“

Končno se je parnik približal izlivu Ohija v veletok Misisipi. Veletok je takorekoč požrl zelenkasto pritočno reko in ladja je krenila celo proti jugu. Potniki so na vsaki postaji prihajali in odhajali. Med novimi prišleci je bil imeniten gospod v družbi starejše gospe in male, ljubeznjive deklice, ki je bila na videz njegova hčerka. Stric Tom je bil ves zamaknjen v krasnega otročiča, kajti dozdevalo se mu je, da že nikdar v svojem življenju ni videl tako angeljskega otroka. Kako nežen, skoraj prozoren je bil dekličin obraz, kako lepo in dostojno dekličino obnašanje. Tudi gospod je moral silno ljubiti svojo hčerko, ker se je vedno oziral po nji, govoril z njo in se veselil njenih otročjih vprašanj in razgovorov. — Klical jo je Evangelino in to ime je Tomu zelo ugajalo.

Stric Tom si je preganjal dolgčas z rezljanjem lesenih podob in živalij, s katerimi je rad v prejšnjih dneh razveseljeval otročiče, a se z njimi znal prikupiti tudi odrastlim. V tej stroki je bil zelo spreten. Kmalu ga je Evangelina zazrla in se mu zaupljivo približala. Z zanimanjem je zasledovala zamorčevo spretno delo. Ko ji je podaril nekaj rezbarij, je bila deklica silno vesela. Od tega trenutka je bila vedno okrog njega in bila sta si v najkrajšem času dobra prijatelja. Ker je Halej spoznal zamorčevo poštenost, odvzel mu je zapestne verige in Tom se je lahko nekoliko prostejše gibal, nego drugi zamorci, ki niso znali biti tako prikupljivega vedenja, kakor je bil Tom.

Nekoč je zamorec rezljal malo košarico. Evangelina je bila nekaj časa pri njem, potem pa se je oddaljila. . Nakrat sliši Tom glasen krik in ko pogleda kvišku, vidi, kako hite potniki vsi proti isti strani, kjer jih je bila že večina, zbrana in je razburjena gledala v vodo ter kazala s prsti v globino. Obenem so se slišali klici: „Otrok je padel v vodol" — Tudi Tom je priskočil. In kaj je zapazil? V peneči vodi je plavala Evangelina, katero je edino še obleka držala nad vodo. Da se bo kmalu pogreznila, je bilo lahko soditi. Stroji so nehali delovati in ladja se je ustavila ter se premikala le toliko naprej, kolikor jo je nesel počasno se valeči veletok. Kakor bi trenil, vrgel je Tom suknjo na tla in skočil v vodo. Z mogoč-

nimi sunki svojih mišičastih rok in nog se je bližal deklici, ki se je že začela potapljati. Bila je skrajna sila, ko jo je dosegel. Z desno roko jo je dvignil in držal nad vodo ter plaval nazaj k parniku, kjer so mu vrgli rešilno lestvico, spleteno iz vrvi, nasproti. V prihodnjem trenutku je stal suženj z reršenko zopet na krovu, kjer so ga potniki sprejeli z veseljem in pohvalo. Oče je ginjen sprejel brez zavestno deklico in jo nesel v svojo kabino, sobico pod krovom, Tom pa se je skromen, kakor je bil vedno, podal na svoj prostor. Vzel je nožiček v roko in rezljal mirno naprej, kakor bi se ne bilo ničesar pripetilo. Potniki so ga z začudenjem gledali, ga glasno hvalili, a suženj se ni celo nič menil ne za besede, ne za poglede.

Čez nekaj časa je prišel oče z deklico zopet na krov. Zadnja je bila sicer zelo bleda, a čvrsta in zdrava. Gospod je pristopil k zamorcu in se mu iskreno zahvalil za rešitev ljubljenega otroka. Tudi deklica se je oklenila zamorčeve roke in se mu prisrčno zahvalila.

Nato je prijela očetovo roko in prosila: „Oče, kupite Toma! Kupite ga — kako vam bom hvaležna! Prosim, oče!“

Gospod Klarej je bil dobrosrčen človek odkritega, plemenitega obraza. Njegovo obnašanje, njegov govor sta kazala, da je izboren mož. Že po prvem občevanju se je prikupil vsakomur. Z bratom sta bila po stariših podedovala veliko premoženje, a ker

se nista vjemala v svojih nazorih, sta se ločila in si razdelila dedščino. Gospod Klarej se je izselil v Lujzijano, kjer si je kupil obširnih posestev in si dobil ženo iz odlične rodbine. Ali zakon ni bil srečen, toda ne po krivdi gospoda Klareja. Žena njegova je bila preveč mehkužna, samoblastna, pa tudi mnogo bolehnata. Življenje z njo za moža ni bilo prijetno. Edina uteha zanj so bila njegova posestva, s katerimi se je marljivo pečal in vse sam nadzoroval od ranega jutra do poznega mraka. Neka večja kupčija ga je odvedla za nekaj tednov od doma; deklica, od katere se ni rad za dolgo ločil, ga je spremljala. Saj je pa bila tudi njemu veliko bolj udana, nego razburljivi materi. Zdaj se je vračal domu v spremstvu neke sorodnice, ki bi imela gospo Klarej podpirati pri gospodinjstvu, oziroma voditi tega.

Deklica ni zastonj izgovorila svoje želje. Oče je zanj storil vse. Stopil je k trgovcu, ki je sedel v bližini.

„Ali mi hočete prodati onega zamorca, gospod?“ vprašal je Haleja in je pokazal z roko na Toma.

Halej je po stari mešetarski navadi takoj začel hvaliti svojo črno robo, kakor je iz navade imenoval svoje zamorce. Znal jih je opisovati od vseh najlepših strani. Njegovi ljudje so bili zamorci čez vse zamorce, drug je bil več vreden od drugega.

Gospod Klarej ga je poslušal, a na obrazu se mu je prikazal zaničljiv nasmehljaj. Dobro je vedel, kam meri trgovec s svojo hvalo. Naposled mu je bilo govoričenja preveč *in* postal je nevoljen.

»Povejte ceno!" rekel je gospod kratko.

„Pod trinajst sto dolarjev ga ne morem dati," odgovoril je Halej. „Pri zadnji kupčiji sem imel občutljivo izgubo in gledati moram, da jo pokrijem. Sicer se pa črne robe, kakršne je Tom, ne najde lahko."

Gospod Klarej se je nasmejal: „Iz vaših besed slišim, kakor bi vam bil zahvale dolžan, da da mi prodaste zamorca za takšno visoko ceno. Morda še od mene zahtevate kakšnih posebnih protiuslug? Trinajst sto dolarjev!"

Trgovec je res postal nekoliko zmeden, a je brž segel v žep in potegnil iz njega spričevalo, v katerem je gospod Selbij hvalil Tomovo spretnost, marljivost in poštenost. Spričevalo je podal kupcu, ki ga pa ni hotel pogledati, ker je dobro vedel, koliko so večkrat vredna takšna spričevala. Obrnil se je od trgovca in stopil k Tomu, pri katerem je stala mala Evangelina.

„Ali znaš ravnati s konji?" vprašal je bil zamorca.

„0, da — gospod!" bil je odgovor.

„Ce mi oblubiš, da se ne boš prevelikrat napil, kakor je to splošna slaba navada pri vas

zamorcih, tedaj te kupim in postaneš moj kočijaž," rekel je gospod.

»Nikoli se ne napijem, gospod," odgovoril je zamorec, „ker sploh iz prepričanja nikdar ne pijem opojnih pijač."

„Ha, ha," nasmejal se je Evangelinin oče, „tako vedno govorite zamorci, a imam že precej slabih izkušenj. Sicer pa imam do tebe zaupanje, posebno ker si videti poštenejši od drugih. Tudi si rešil mojo ljubljenko gotove smrti, in to tehta pri meni največ. Upam torej, da me boš zadovoljil."

„Gotovo in vedno vas bom!" zatrjeval je Tom, „in bom storil pošteno vse, kar bo v moji moči."

„Tedaj se ti bo pri nas dobro godilo," pripomnila je deklica. „Moj oče je vedno dober svojim ljudem, samo šaljiv je rad včasih in za smeh mu je mnogo."

„Hvala ti za dobro spričevalo, Eva," nasmejal se je gospod Klarej in pobožal hčerko po licu. Brž se je približal trgovcu in mu iz denarnice dal šop bankovcev. Halej jih je — tudi po stari navadi — skrbno preštel, jih z zadovoljnim obrazom shranil ter podal gospodu Klareju desnico z besedami: „Vse je v redu — kupčija je sklenjena."

Stric Tom je bil skoraj vesel. Dobil je novega gospodarja, kateremu je bilo poznati, da je blag in dober človek. Zamorec je bil torej res zadovoljen, ker se mu je usoda vendar umilila.

V novi službi.

Parnik je po večdnevni vožnji prispel do postajališča, kjer je gospod Klarej izstopil in imel v bližini svoja krasna, skrbno obdelana posestva. Ob obrežju je stala truma zamorcev, ki je — kakor je bilo takoj spoznati — pričakovala svojega" gospodarja. Komaj se je prikazal gospod Klarej v spremstvu svoje hčerke Evangeline, sorodnice Eme in strica Toma, že se je med zamorci pričelo živahno gibanje, mahanje z rokami in glasno ter veselo pozdravljanje. Čoln, ki je prepeljal družbo od parnika čez plitvino do pobrežja, je komaj trčil ob suho, že je iz zamorske skupine stopil mlad mož, lepo opravljen in skrbno počesan, ter pozdravil došlega gospodarja z izbranimi besedami, katere se je, kakor je bilo spoznati, skrbno naučil na pamet.

»Visokočislani gospod," je končal svoj nagovor, „prišli smo torej, mi, tvoji hvaležni podložniki in zvesti služabniki, da ti izrazimo, kako veliko veselje nas navdaja ob tvoji srečni vrnitvi iz daljnih krajev."

„Dobro, dobro, Dolf," prekinil je gospod Klarej govornika, „vidim, da si se marljivo učil in dobro naučil sprejemni nagovor. Skrbi zdaj za prtljago, da se nepoškodovana spravi domu, ostali sluge pa ti naj pomagajo."

Kmalu je bil gospodar doma in se podal v krasno opravljeno sobano, kamor so mu sledili tudi njegovi spremljevalci. Vitka, bledoliča gosa se je dvignila iz naslonjača, obloženega z mehкими blazinami. Gospod je pozdravil svojo ženo in tudi Evangelina je strastno objela svojo mater, nakar je Klarej predstavil svoja dva spremljevalca.

„Tukaj je gospodična Ema, moja sorodnica, ki ti bo odslej pomagala pri gospodinjstvu,“ rekel je gospod.

Stara gospodična se je priklonila, gosa ji je podala roko in ji v pozdrav rekla nekaj prijaznih besed.

Zdaj se je gospod obrnil, da bi predstavil Toma, ki pa je bil ostal pri durih ter bil ves zmeden. Nedaleč od njega se je bil postavil Dolf s svojimi tovariši; Dolf je meril novega sodruga z ostrimi pogledi in delal opazke napram svojim tovarišem. Bržčas je bril burke, ker so se zamorci posmehovali in upirali svoje oči na močne Tomove ude in njegova široka pleča.

Gospod je nevoljen pokaral burkeža, kateri tudi drugače ni bil videti preveč zdravega razuma. To se je poznalo po njegovem obnašanju in načinu, kako je bil oblečen; nosil bi se bil namreč rad kakor kakšen mestni gospodič, a je bil za takšno početje veliko preneroden, da, celo smešen.

Klarej je zdaj pozval Toma k sebi.

„Milka," rekel je gospej, s „seboj sem ti privedel novega kočijaža. Kako se ti dopade?"

Bleda gospa je nekaj časa motrila novo-došleca, potem pa je odkimala z glavo in menila: „Velik in neokreten je; že naprej vem, da bo v svojem obnašanju sledil svojemu predniku in se vedno in pri vsaki priložnosti napil."

Tom je molčal, a tudi njegov novi gospodar ni rekel nič, ampak je zamorce odslovil, rekoč, naj gredo vsak na svoje delo. Tom se je podal v hlev, da si ogleda konje in opravo, pri kateri je takoj spoznal, da je bila v brezбриžnih rokah, skoraj zanemarjena. Nato si je ogledal druga gospodarska poslopja, kjer pa je nasprotno bilo vse v lepem redu.

Gospodar se je medtem vsedel k svoji ženi, rekoč: „Nekaj sem ti prinesel s seboj." Iz napsnega žepa v suknji je potegnil sličico z zlatim okvirjem, ki je predstavljala njega in njegovo ljubljenko, hčerko Evangelino. Fotografija je bila najnovejša, narejena med potovanjem. Podal jo je ženi. —

„Kako se ti dopade?" vprašal je čez nekaj časa. —

„Ne razumem te," odgovorila je gospa karajoč, „kako se moreš dati tako slikati."

„Ampak, draga Milka, sodi edino le podobnost! Ali se ti ne zdi, da sva dobro zadeta?"

nadaljeval je gospod Klarej in požrl nevoljo, ki ga je bila vpričo ženine malomarnosti in zbadljivosti nehote obšla.

„Oh, Franc,” hudovala se je mlada gospa, „kako naj sodim, ali je slika dobro zadeta ali ne, ko se vendar celo nič ne zмениš za moje opazke.”

„No, rad bi edino vedel, kako sem zadeti” silil jo je gospodar in nevoljen pogledal ženo.

„Nimaš prav, da mi moliš podobe pred oči,” ugovarjala je gospa, „ko vendar veš, kako me vedno muči nesrečni glavobol. Razburil in utrudil me je tudi tvoj hrupni prihod. Prosim te, skrbi, da bom imela mir. Ta je edino najboljšo sredstvo za mojo bolezen.”

„Ali mnogo trpite vsled glavobola?” vprašala je gospodična Ema, ki je dozdej molče sedela pri mizi in si ogledovala krasno opravo po veliki sobi.

„Oh, mnogo, mnogo!” zajavkala je prenapeta gospa, zatisnila oči in si stiskala svilen žepni robec na čelo.

„Zapovedal bom družini,” menil je gospod Klarej malomarno in z zaničljivim nasmehom na ustnih, „da se mora pa poslopju in okrog njega gibati mirnejše. Kaj pa je s tvojo postrežkinjo Mimo?”

„Samopašna in mrzlosrčna oseba je!” zartarnala je gospa, »kajti po noči, kadar bi jo najbolj rabila, navadno najbolj trdno spi.”

„Oh, mamica," ugovarjala je Evangelina, „vi morate pomisliti, da mora uboga postrežkinja skoraj noč in dan pri vas bedeti. Zadnjič se mi je pritožila, da je vsled vednega bedenja že skoraj ob vse moči."

„Naj jo za nekaj časa nadomesti katera druga, Milka," prosil je gospod Klarej.

„Kako moreš kaj takega zahtevati," začudila se je gospa, „ko veš, kako sem bolna na živcih; tuja, nespretna pomočnica bi bila moja smrt. Oh, draga Ema, ali nisem vredna obžalovanja? Drugi ljudje imajo skrbne in poštene posle, edino jaz se moram vedno pečati z nehvaležnimi, zaspanimi in neskrbnimi stvarmi. Svoji postrežnici sem storila vse, kar sem mogla, obdarovala sem jo, da so jo drugi posli zavidali in zdaj — zdaj mi plačuje moje dobrote z lenobo in nezadovoljnostjo.""

„Ali je postrežnica omožena?" vprašala je gospodična Ema, da bi pretrgala naveličano tarnanje domišljavo bolehnne gospe. „Ali ima otroke?"

„Njen mož je bil že pred leti prodan drugam in tudi njeni otroci," odgovorila je gospa Klarej. „Jaz namreč nisem mogla videti malih umazancev okrog sebe. Tudi mož je moral iti, ker sem hotela imeti za postrežnico osebo, ki mora vso svojo pozornost obračati edino name, živeti in skrbeti edino zame. A nič ni pomagalo."

Gospodična Ema je odmajala z glavo, naredila resen obraz, a je molčala, čeprav je bilo vi-

deti, da bi znala mnogočesa pripomniti zadnjim besedam. Bržčas si je mislila, da bi pač zamorka ji gotovo z večjim veseljem in večjo udanostjo služila, če bi je ne bili tako kruto ločili od moža in malih otročičev. Početje domišljave gospe je naredilo na milosrčno sorodnico najslabši vtis, kar se ji je dovolj razločno čitalo z obraza.

„Veste kaj, mama,“ prosila je mala Evangelina, „naj nocoj jaz bedim pri vas. Vaša postrežkinja se vsaj enkrat lahko pošteno naspi in si odpočije; prej je tožila tudi, da jo boli glava in verjamem ji, da se ne spakuje. Hočem vam dobro streči in gotovo boste zadovoljni z menoj.“

Mati pa se je delala, kakor bi ne slišala hčerkinih besed. In zopet je začela javkati:

„Oh, kako nesrečna sem s svojimi služabniki! Kakor jim pride kaj malenkostnega navskriž, kakor se jih loti najmanjša nadležnost, takoj tožijo in tarnajo in stokajo venomer, kakor bi si bili našli najhujšo bolezen. Ali jaz, ki me vedno, dan in noč mučijo najhujše bolečine — jaz molčim in voljno trpim. Niti besedice ne zinem in niti z najrahljšim vzdihljajem ne dam drugim vedeti, kako in koliko trpim. Oh, kakšna reva sem na svetu!“

Gospod Klarej se je moral zaničljivo nasmehljati, gospodična Ema pa je odprla oči tako široko, kakor široko jih je mogla in je gledala gospo tako začudeno, kakor bi ji bila ta pripo-

vedovala o največjem čudežu. Razvidela je takoj, kakšno življenje jo čaka pod to streho. Razumela je zdaj prav lahko, da gospod Klarej ne more biti zadovoljen in srečen v zakonu s to domišljavko.

Teden za tednom je minil v vsakdanjem delu. Stric Tom se je kmalu privadil novim razmeram in je kmalu dosegel, da ga je vse rado imelo. Cesar se je gospod Klarej tako bal, se ni zgodilo. Novi kočijaž je bil vedno trezen in zanesljiv in se žganja niti z roko ni dotaknil. Gospodar je večkrat izrazil svoje začudenje in zatrjeval, da je Tom res izredna prikazen med zamorskimi sužnji, ki navadno svoje največje veselje zalivajo z žganjem, pa tudi svojo najglobokejšo tugo skušajo potopiti v tej pijači. Razmerje med Evangelino in novim sužnjem je od dne do dne postajalo iskrenejše. Deklica je bila skoraj vedno okrog njega in kadar je sedel na vozu, hotela je tudi ona sedeti pri njem. Naposled je ta naklonjenost celo teti Emi, kakor jo je deklica vedno imenovala, postala neljuba.

Nekoč je poklicala gospodarja k sebi in je pokazala na vrt. Klarej je videl na vrtu svojega kočijaža, sedečega na klopi, poleg njega pa je bila hčerka, ki se je kratkočasila na ta način, da je zamorcu v njegove kodraste lase vpletavala raznobarvne cvetlice.

„Franc,“ rekla je teta resno, »deklici boš moral prepovedati vedno občevanje z zamorcem.

Ves božji dan tiči pri njem in on velja razun tebe največ pri njej. Zamorec je vendar le zamorec."

„Oho," nasmejal se je gospodar, „tako sodbo imaš torej! Prepričan sem, če bi moja Evangelina občevala s črnim psom na način, kakor občuje z izbornim Tomom, bi tega ne vzela za zlo. Ampak ker je zamorec črn človek in ne črn pes, je reč drugačna."

Teta Ema na to primerno opazko ni vedela kaj odgovoriti in je molče pobesila nos. Da ima sorodnik prav, morala je skoraj na tihem priznati.

Gospod Klarej se doma ni čutil srečnega. "Večno tarnanje domišljave žene mu je tako predsedalo, da se je naposled že bal njene bližine in se ji je odtegnil, kadar in kolikrat je mogel. Ukvarjal se je marljivo z gospodarstvom, večkrat pa je šel v veselo družbo, kjer je popival ali pa kvartal. Nekoč so ga privedli tako pijanega domu, da ni mogel sam stati na nogah. Stric Tom je bil žalosten, ko ga je zagledal v takšnem stanju. Ljubil je namreč svojega gospodarja zelo, ker je poznal njegovo dobro srce in je videl, kako ljubeznjivo in milo je občeval s svojimi sužnji. Tokrat je gospodarja omiloval tako, da celo noč ni mogel zatisniti očesa. In kaj je storil, ker ga je begal spanec? Molil je za gospoda Klareja.

Ko je drugo jutro kakor po navadi stopil Tom v delavno sobo svojega gospodarja, našel ga je ležečega na divanu, poleg njega pa na

stolcu čašo črne kave. Na prvi pogled je Tom spoznal, da se gospodar ne počuti dobro. Po dovršenem opravku je Tom pri durih postal in se nekoliko obotavljal, kakor bi imel še česa povedati.

„Kaj še želiš, Tom?“ vprašal je gospod, „če mi imaš še Česa povedati, govori!“

Stric Tom se je še vedno obotavljal in beseda mu ni hotela iz ust.

„Ali ni kje vse v redu?“ poizvedoval je gospod.

„Tako je I“ odgovoril je suženj z globokim, vzdihom.

„Povej torej!“ postal je Klarej nevoljen.

„Oh, gospod,“ rekel je zamorec, „tako-dobri ste proti vsakomur, samo proti eni osebi ste trdi in hudi.“

„In katera bi bila ta oseba?“ začudil se je gospod.

„Ta oseba ste vi sami,“ odgovoril je Tom, „Proti svoji lastni osebi niste dobri in mili.“

„Te že razumem! Ali če ni ničesar drugega — — —“ in gospod je malomarno izpil čašo kave.

„Ljubi gospod!“ vzkliknil je Tom in po obrazu so se mu vdrle solze, ki so se kaj čudno svetile na temni polti, „na ta način uničujete telo in dušo, uničujete življenje, ki bi lahko storilo še mnogo dobrega in Bogu dopadljivega.“

Pri teh besedah je suženj proseče dvignil roke in se z globoko žalostjo v obrazu celo obrnil k gospodarju.

Klarej je najprej zardel v obraz, potem pa je postal silno bled in je molče zrl na čudnega moža.

„Pusti to, Tom!“ rekel je naposled s tresočim glasom, „nisem vreden, da radi moje osebe pretakaš tako grenke solze. Če si ti reven suženj, tudi jaz nisem srečnejši od tebe. Ali prisežem ti tako gotovo, kakor se zovem Franc Klarej, da se kaj enakega, kakor sinoči, ne bo več zgodilo.“

Tom je odšel. Gospod je od tega jutra ostal mož beseda, a zamorec je žel pri njem brezmejno zaupanje. Prepustil mu je nadzorovanje celega obširnega posestva in stric Tom je bil zdaj na isti stopnji, kakor pri svojem prejšnjem gospodarju Selbiju.

Zjutraj zelo rano je skoraj vsaki dan prišla na posestvo stara zamorka, ki je v košari prinášala bel kruh. Le pregostokrat je prišla pijana. Nekoč je bila posebno močno pijana, tako da se je opotekala in že se je bila služinčad zbrala okrog nje, brila burke in se posmehovala. Zamorka je bila v mučnem položaju, posebno, ker je bila tako slaba na nogah, da je komaj držala košaro. Najporednejši je bil med nagajivci seveda Dolf. Starka si celo nič ni vedela pomagati, a še manj se je mogla odtegniti poredni družbi; bila

je kakor majhen otrok. V zadnjem trenutku ji je prišel dobri Tom na pomoč. Starka se mu je močno zasmilila. Brž ji je odvzel košaro in jo odvedel z dvorišča, nagajivce pa je pognal vsakega na svoje delo. Karati sicer ni znal mnogo, a je med družino imel toliko ugleda, da ga je že na prvo besedo vsakdo rad ubogal. Vsak posel je dobro znal, da se mu je kot najveljavnejši osebi za gospodom treba pokoriti.

„Ljuba žena, opustite nesrečno žganje,“ prosil je medpotom Tom. „S pijančevanjem si zametujete telo in dušo.“

„Saj bi mi bilo prav,“ mrmrala je pijanka, „do grla sem že sita nadležnega in bednega življenja; najrajši bi imela, da bi me sploh ne bilo več. O, saj vem, da korakam naravnost v večno pogubljenje; ampak rada bi, da bi bila že tamkaj, kajti večno pogubljenje mora biti zlato proti bedi, v kateri moram živeti in trpeti.“

Stric Tom je bil ginjen; starkine besede so ga pretresle do dna pobožne duše. Dolgo časa je premišljal, kaj bi naj odgovoril. Molče je korakal poleg pijane žene.

„Ali vam ni nihče povedal,“ začel je naposled z mehkim glasom, „da je prišel Kristus na svet odrešit in izveličat tudi one grešnike, ki se hočejo spokoriti?“

„Nikogar ne poznam, ki bi znal prijazno govoriti z menoj,“ odgovorila je zamorka. „Odkar

so mi prodali moža, nimam nikogar, ki bi me ljubil ali se vsaj količkaj po človeški brigal zame."

Stric Tom je globoko vzdihnil. Ali ni bil tudi on prodan in ločen od svojih otročičev? Ze dolgo ni tako ginjeno mislil na svojo rodbino, kakor zdaj. Oh, ko bi bil vsaj bližje svojega nekdanjega doma! Da bi vsaj tuintam lahko pogledal k svoji deci in jo vprašal, kako se ji godi. Kakor tarna starka za svojim možem, tarna gotovo tudi njegova žena za njim.

„Cemu pa ste začeli pijančevati?" vprašal je čez nekaj časa, ko se je otresel otožnih misli.

„Da bi vsaj za trenutke pozabila svoje bedno življenje," rekla je zamorka. „Sedanji gospodar, od katerega vam vsako jutro prinašam kruh, me je kupil samo zaradi mojih otrok. Starejše je takoj poprodal, mlajše pa tudi takoj, kakor so dosegli svoje šesto leto. Kje so kaj danes, kod so raztrošeni po svetu in kako se jim godi? In če bi se čez leta sešla s tem ali onim, saj se ne bova več spoznala. Naposled je gospodarjeva žena za svojega, malega otročiča rabila dojilko; ravno sem tudi jaz takrat dojila svoje dete. In k čemu so me prisilili okrutneži? — Svoje lastno dete *sem* morala zanesti v neko oddaljeno poslopje na podstrešje, nisem mogla več k njemu in ga seveda tudi dojeti nisem mogla. Vsled lakote je kričalo tako dolgo, da se je neko noč nakričalo do smrti, jaz pa — jaz pa sem iz obupanja začela piti. Oh,

tanko materino uho je pri odprtem oknu dobro slišalo daljnje ječanje nesrečnega črvička! Se danes mi obupno ječanje doni po ušesu in glejte, vendar sem že stara ženica. Kolikorkrat se spomnim na oni čas, bi se najrajši živa pogreznila v zemljo. Edino žganje me tolaži in me zaziblje v dobrodejno pozabljenje, dokler se zopet ne iztreznem in si znovič moram v grlo naliti dobrodejne pijače."

„Ali pa nimate misli priti po smrti v nebesa?" vprašal je stric Tom dalje.

„Kaj naj počnem tam?" menila je starka. „V takšnem kraju, kamor pridejo fini gospodi in imenitne gospe, nas zamorcev pač ne morejo rabiti. Ne, pomagajte mi v pekel — tam je kraj za nas!"

Stric Tom bi jo bil rad poučil, da Bog ne dela razlike med belo in črno kožo, da ne pozna razlike med fino gosposko obleko ali pa razcapano suženjsko haljo; ampak za danes se z zamorko ni dalo govoriti, preveč je bila razsrjena v svoji pijanosti. Vzela je Tomu košaro in odšla. Tom se je žalosten vrnil nazaj. Premišljeval je, kako bi bila globoka vera potrebna nele tej pijanki, ampak gotovo tudi marsikateremu drugemu zaslužjenemu zanforcu, ki v svoji obupanosti mesto molitev izgovarja bogokletne besede.

Drugo jutro ni bilo starke z belim kruhom. Mesto nje je prišla druga zamorska žena.

„Kje pa je danes starka, ki je dozdej prihajala s kruhom k nam?“ vprašalo se je novodošlo.

»Prišla je včeraj hudo pijana domu, tako da je komaj stala,“ bil je odgovor. „Ker je povrh še hotela razsajati, so jo na gospodarjevo povelje vrgli v klet in zdaj je mrtva. Pravi se, da so jo moskiti (veliki komarji, ki hudo pičijo) napadli in povzročili smrt vsled starosti in vedne pijanosti že itak oslabele starke.“

Teta Ema, ki je slišala zamorkino pripovedovanje, je presenečena hitela v sobo, da bi rodbini naznanila strašno novico.

„Sramota je za naše ameriške države,“ zagrmel je gospod Klarej, „da naše postave nečloveško suženjstvo ščitijo bolj nego vse drugo. Najrajši bi proklel svojo domovino.“

„Kako moreš vendar tako brezpametno govoriti!“ pripomnila je gospa. „Ali meniš, da boš s svojo gromovito besedo kaj predrugačil? Kaj si ti sam proti množicam, ki prebivajo po naših širnih državah!“

„Cemu ne oprostiš svojih sužnjev, ako si takšnega mnenja o suženjstvu?“ dostavila je teta Ema.

»Večinoma so moji sužnji že stari služabniki,“ poučil jo je gospod Klarej, „ki so se tako privadili svojih razmer, da bi prosti niti ne hoteli biti. Ali bi naj prostovoljno šli v drugo, slabšo službo?“

„Brez strogosti in kaznovanja pa se vseeno ti ljudje ne dajo voditi," vzdihnila je gospa Klarej. „To jim je takorekoč že v krvi."

„Ni vedno *res*," ugovarjal je gospod Klarej, „jaz naprimer sem nekoč enega izmed najbolj divjih zamorcev ukrotil edino z ljubeznjivim ravnanjem."

„No, no — rada bi bila videla tvoj uspeh!" zasmehovala je gospa Klarej svojega soproga. Zadnji pa se ni dal motiti po zbadljivem glasu svoje žene, ki je imela največje veselje s tem, da je pri vsaki priložnosti ugovarjala dobrosrčnemu možu, ampak začel je pripovedovati:

„Moj brat Alfred je imel divjega, strašno močnega zamorca, ki smo ga zvali z imenom Scipijo. Prišel je bil šele iz svoje domovine Afrike in se nikakor ni mogel privaditi suženjskim sponam. S svojimi nadzorniki je živel v vednem sporu in ko je nekoč enega izmed njih pobil na tla, pobegnil je v gozdove. Moj brat je bil silno jezen in razburjen, a jaz sem mu skušal dokazati, da je edino nepravilno ravnanje spravilo divjaka tako daleč, da je postal ubijalec in begun. Alfred se je jel smejati zaničljivo, približno tako, kakor se zna moja soproga in mi je obljubil, da mi hoče zamorca podariti, češ, naj na njem izkusim svojo vzgojevalno umetnost. Pričel se je lov na begunca; z divjim lajanjem so se pognali psi, vzgojeni za iskanje pobeglih zamorcev, v gozd in kmalu so

izvohali zamorca. Posrečilo se mi je kot prvemu gledati prizor, ki ga ne bom pozabil nikdar. Suženj se je s prav junaškim pogumom branil pasjih napadov in z izredno močjo metal štirinogate, divje napadalce od sebe. Enega je zadaval z golo roko in gotovo bi se jih bil ubranil, da ga ni podrla kroglja iz lovčeve puške na tla. Brž sem priskočil, odgnal pse in lovce ter izjavil, da je ranjenec moja last. Nikdar ne bom pozabil hvaležnega pogleda, s katerim je nesrečnež zrl v mene, ko je videl, da se potegujem zanj in sem voljen ga braniti. Dal sem ga prenesti v mojo sobo, kjer sem mu rane obvezal in mu skrbno stregel. Čez nekaj tednov je bil zopet zdrav. Podaril sem mu prostost in mu dal tozadevno pismeno potrdilo.

In kaj je naredil? Gledal me je z začudenimi očmi, vzel oprostilno pismo in ga raztrgal na drobne kosce. Odslej mi je bil najzvestejši in najudanejsi sluga, kakršnega nisem imel ne prej in ne poznej. Ko se je nekega leta pojavila kolera, katera me je vrgla na bolniško posteljo, so iz strahu pred grozno boleznijo pobegnili vsi služabniki, edini Scipijo je ostal pri meni in mi skrbno stregel. Jaz *sem* sicer srečno ušel smrti in ozdravel, zvesti sluga pa je postal žrtev neusmiljene morilke. Dal sem ga kakor svojega najboljšega prijatelja pokopati."

Pripovedovalec je umolknil. Zdaj si celo gospa KJarej ni upala ugovarjati in je molčala. Evangelina

pa, ki je ves čas pazljivo poslušala, je objela očeta in vzkliknila: „Oh, oče, kako vas imam rada!“ Oče je stisnil dobrega otroka k sebi. Opazil je v njegovih očeh solze globoke ginjenosti. —

Težka izguba.

Minilo je več mesecev. Klarejeva družina je zapustila posestvo in se nastanila v krasni hiši, stoječi ob bregu malega, lepega jezera. Večina služabnikov je šla z družino in tudi stric Tom je bil zraven. Izpremembo zraka je odredil zdravnik, in sicer zato, ker je menil, da bo drugo podnebje blagodejno vplivalo na gospo in Evangelino. Zadnja je bila rahlega zdravja in je v zadnjem času mnogo pokašljevala. Stric Tom se je mnogo brigal za nežnega otroka in mu stregel, kolikor in kadar je mogel. Znal je poiskati najlepših cvetlic in izbrati najzlahtnejšega sadja, da je le razveselil trpečo deklico.

Da bi ji preganjal dolgčas, vedel ji je pripovedovati razne mične zgodbe. Najrajši pa ji je čital zgodbe Sv. pisma. Evangelina ga je z veseljem poslušala in čeprav začetkoma ni vsega dobro razumela, je polagoma vendar začela na podlagi razvijajoče domišljije in skrbnega razlaganja po stricu Tomu spoznavati globoke misli svete knjige. Po-

slušala je pa tudi tem pazljivejše, ker je na ta način naredila stricu Tomu tem večje veselje. Najrajši je stric Tom govoril o novem Jeruzalemu, o večnem mestu z zlatimi durmi in zlatimi ulicami, kjer ni ne gorja in ne ločitve. Večkrat ga je Evangelina prosila, da ji je zapel kakšno sveto pesem, v kateri so bile izražene želje pobožnih Zemljanov po večnem domu. Stric Tom je bil dober pevec in je znal s takšno vnemo popevati, da je vsikdar ganil dekličino srce.

„Kje pa bi bilo to večno mesto?“ vprašala je deklica nekoč strica Toma, ko je umolknil.

„Tukaj gori nad nami, visoko nad oblaki!“ je pokazal zamorec z roko.

Dekle je pogledalo kvišku in je reklo navdušeno: „Oh, saj ga vidim! Kako se zidovi blišče v solnčnem svitu! Oh, kako rada bi bila tam! Življenje na zemlji ni prijetno. Kakšni pa so ljudje tamkaj?“

»Podobni so svetlim duhovom,“ odgovoril je zamorec.

„Ali znaš o njih kakšno pesem?“ vprašala je deklica.

„Znam!“ je rekel stric Tom in zapel:

Pri Očetu zdaj svetniki
z Jezusom kraljujete,
kličite nas, pomočniki,
med vrste izvoljene!

Milo se iz solz doline
 mi oziramo T nebo,
 kjer ni rev, ni bolečine,
 kjer veS solze ne teko!

Evangelina je s pobožnostjo poslušala pesem, nakar je vzkliknila: „Stric Tom, kmalu bom tudi jaz med onimi, ki se vesele v nebesih!”

Zamorca so besede kakor z nožem dregnile v srce. Zdaj je šele začel opazovati, da je postala deklica v zadnjih dneh bledejša in nežnejša; oči so se ji čudno svetile, a kašelj jo je od dne do dne hujše mučil. Zamorec je spoznal, da bo njegova ljubljenska kmalu zapustila ta svet. Postal je otožen in zamišljen. Iz zamišljenosti ga jcprebudil glas tete Eme, ki je klical Evangelino:

„Pojdi v sobo, Evangelina! Večer je tu in zrak postaja prehladen za tebe. Tudi te čakajo zdravila.”

Teta Ema je bila glede občevanja z bolniki in glede njihove postrežbe zelo izvežbana ženska in je bila že davno prepričana, da je Evangelinino zdravstveno stanje zelo opasno. Ona je bila prva, ki je s posebno pozornostjo čuvala na svojo nečakinjo in ukrenila vse, kar je bilo potrebno z ozirom na njeno zdravje; predobro je yedela, kaj pomeni suhotni kašelj za nežnega otroka. Doslej se ni mogla premagati, da bi očeta opozorila na resno nevarnost, ki je pretila deklici, ker je videla, kako

iskreno ljubi gospod Klarej svojo hčerko. Končno pa si je štela za greh, ako bi še dalje molčala.

Ravno se je bila Evangelina poslovlila od očeta in se podala k počitku, ko je teta začela gospodu Klareju v nedvoumnih besedah opisovati slabo zdravstveno stanje ljubljene hčerke.

„Nadležni kašelj noče prenehati,“ rekla je naposled, „in bo ubogo revico spravil v grob. Ali še nisi natančneje opazoval svoje hčerke?“

»Kako moreš tako nerodno, govoriti, Ema!“ vzkliknil je gospodar nevoljno. „Nikakor mi niso ljube takšne besede. Kdo bo mislil takoj na najhujše! Evangelina se je nekoliko prehladila in zdravnik mi zagotavlja, da bo v nekaj tednih zopet zdrava. Da izgleda tako nežno in je tako blede polti, kriva je prenegla rast. Saj se to opazuje tudi pri drugih otrokih. In Evangelina raste res nekoliko preneglo.“

Teta Ema je vzdihnila in umolknila. Kaj bi naj bila še več rekla? Vendar pa je dosegla toliko, da je oče odslej začel natančneje opazovati hčerko; kmalu se je sam prepričal, da ima vzroka dovolj, bati se za njeno življenje. Njeni zgodaj prebujeni duh, njeno preveč udano bitje in njene misli na drugi boljši svet so ga navdajali s strahom. Oh, kako se je bal, da bi znal izgubiti edini zaklad, ki ga je imel rad na tem dolgočasnem svetu! Začel se je vedno bolj in bolj brigati za hčerko, vedno je občeval z njo, vedno jo je skušal kratko-

časiti. Večkrat sta se ob lepem vremenu na lahkem vozičku peljala na izprehod. Oče ji je o takšni priliki razkazoval to in ono, pripovedoval ji o svojih novih načrtih, o človeškem ravnanju z zamorci in o povzdigi njihovih lastnosti, o povzdigi njihove vzgoje. Veselil ga je dekličin razum, ki se je izražal v njenih umnih besedah; posebno povzdiga vzgoje nesrečnih sužnjev jo je najbolj zanimala. O neki priliki se je izrazila, naj ustavenovi oče učilnico za revne zamorske otroke. Bila je v ta namen voljna dati celo svoj kinč in svoje prihranke, ki niso bili ravno majhni. Oče je z občudovanjem zrl na svojo hčerko in bil ginjen nad njenim dobrim srcem.

Nekega večera je gospod Klarej sedel pred svojo hišo, ravno ko se je pripravljalo solnce, da izgine za gorami. Bil je celo sam. Nakrat prihiti iz bližnjega vrta Evangelina in postoji pred njim. Vsled nagle hoje je imela nekoliko težko sapo in rdeča lica; očetu se je zazdelo, kakor bi bil prihitel angelj pred njega.

„Kaj ne, da ti je že nekoliko bolje?“ vprašal je oče čez nekaj časa.

„Oh, dragi oče,“ odgovorila je deklica, „imam vam še mnogočesa povedati, a čutim, da se mora to zgoditi kmalu, kajti od dne do dne postajam slabejša.“

„Kako ti pridejo takšne žalne misli?“ začudil se je oče in se prestrašil. „Morala bi biti

vesela in v tvoji otročji glavicici bi ne smelo biti nič prostora za otožne misli."

„Saj tudi nisem otožna," trdila je deklica, »nasprotno, še vesela bi skoraj bila pri mislih, da kmalu zapustim ta svet, ako bi se ne spominjala, kako boste žalostni za menoj. Tudi se mi smilijo revni zamorci, ki morajo toliko trpeti. Nečesa bi vas prosila, očel Ali mi hočete izpolniti željo?"

„Rad, prav rad, moj otrok," zatrjeval je gospod Klarej s tresočim glasom, ker mu je no-tranja bolest hotela nadvladati sapo.

„Dajte našim sužnjem prostost, oče! Ali hočete?" prosila je deklica.

„Toda, ali ne vidiš," rekel je oče, „kako se ljudem pri nas godi?"

„Vidim, vidim," zavrnila ga je deklica, „kako ste dobri z njimi, a nikakor ne mati. Le pomislite na staro zamorko, ki nam je prej vedno prinašala kruh, in spominjajte se na vse grozote, ki so se godile in se še gode po naših deželah. Oče, obljubite mi vsaj, da — kadar bom mrtva — dobi vsaj stric Tom prostost. On mora nazaj k svojim otročičem, da — gotovo mora nazaj. Le pomislite, oče, kako bi bili vi žalostni, Če bi vas ločili od mene in bi me ne mogli več videti."

»Prosim te, Evangelina, ne govori tako!" prosil je gospod Klarej. »Obljubim ti, da postane Tom prost — samo ne govori več o smrti."

„Oče, ne morem drugače," rekla je deklica mirno in se naslonila k očetu, „ampak še nekaj bi vam rada povedala: oh, kako bi rada, če bi midva umrla skupaj in bi skupno prišla v nebesa, kjer bi naju ne ločilo ničesar več."

Gospodu Klareju so začele solze teči po obrazu. Vstal je torej, vzela deklico na roke in jonesel v sobo, rekoč: „Greva pod streho! Nočni zrak ti ne stori dobro in najboljše tudi za tebe, da se kmalu podaš v posteljo."

Ponesel jo je takoj po večerji v posteljo in jo skrbno odel. S težkim srcem je stopil v stanovalnico, kjer je njegova soproga ležala na divanur in čitala knjigo. Da bi si pregnal dolgčas in se otresel otožnih misli, vzela je tudi on knjigo in sedel za mizo.

„Franc," rekla je gospa čez nekaj časa, »dozdeva se mi, da se moja bolezen od dne do dne prevrača na slabše. Bojim se, da dobim pomalem srčno napako. Ali mi ne moreš preskrbeti drugega zdravnika?"

Mož je mirno pogledal svojo ženo. Okrog ustnic mu je zaigral bolesten nasmehljaj, ki je obenem tudi izražal precejšnjo mero zaničevanja.

„Jutri pride zopet Evangeline zdravnik, vprašaj ga za svet!" menil je malomarno. „Sicer pa neverujem na tvojo srčno napako."

»Kakor navadno si trdosrčen in skrajno neljuboznljiv," pripomnila je gospa. „Kako bi naj tudi

drugega pričakovala od tebe. Jaz sem tebi popolnoma nič. Če Evangelina le nekoliko pokašlja, oh, kako urno si na nogah! Zdravnik in lekarnar morata biti pri rokah, kakor bi trenil. Če pa mene muči bolezen, če me popadejo krči, si malomaren in brezbrizen, kakor bi imel napram meni kamenito srce. Oh, jaz uboga, zapuščena reva!"

„Torej pa naj velja," rekel je gospodar hladno, „da se te hoče lotiti srčna napaka. AH si zdaj .zadovoljna?"

„Oh, Franc," jadikovala je žena, „verjemi mi, da boš še nekoč obžaloval svoje obnašanje napram meni — samo prepozno bo." To rekši je čitala mirno naprej.

„Obžalujem ga že zdaj!" zavrnil jo je mož, vstal od mize in začel korakati po sobi. Njemu očitati, da ima kamenito srce? Kako bi bil skrbel tudi za njo, če bi bilo treba — in če bi si brezsrčna, popolnoma brezbrizna in le vsled njene lastne domišljije bolehava žena zaslužila. Povrh *ga* je pa nespametno očitiranje bolelo tembolj, ker je besede slišala tudi Evangelina in je oče slišal, kako je zaihtela.

Od tega dogodka je postala deklica vidno slabša in naposled ni mogla več zapustiti sobe. Oče ji je dal "v sobo pripraviti vse, česar je želela. Nakupil je to in ono in dal prinesiti v dekličino sobo. Po tleh so bile razgrnjene mehke preproge z vtkanimi cveticami, ob stenah so

visele lepe podobe predstavljajoč dogodke iz otroškega življenja. Vsa sobica je bila kakor škatljica, napolnjena z najlepšimi okraski.

Tukaj je Evangelina pričakovala smrt, počasno in neizprosno smrt. Oče se skoraj ganil ni od njene postelje in tudi teta Ema je bila vedno* okrog bolnice, katera se ji je tekom časa žela priljubila. Vse je skrbelo, da ji po možnosti olepša zadnje dni in ji zadnjikrat izkaže svojo ljubezen in udanost. Edina gospa Klarej je bila mnenja, da ne more streči hčerki, ker je sama preveč bolna, in ima z lastnimi nadlogami opraviti dovolj.

„Teta Ema,“ rekla je nekoč bolnica, „ali bt mi hoteli storiti uslugo?“

„Prav rada, ljuba Evangelina,“ odgovorila je teta in urno pristopila k postelji.

„Porežite mi lase, preveč me boli glava — mogoče bo potem bolje!“ prosila je deklica.

Oče, ki je bil navzoč in je imel ravno nad zlatobarvnimi otročjimi kodri svoje veliko veselje, je nekoliko ugovarjal, a se je moral naposled udati. Kmalu je deklica držala lase v rokah in jih pol z žalostjo, pol z veseljem gledala in obračala.

„Pokličite mi družino 1“ želela je čez nekaj časa.

Preden je minilo četrť ure, bila je vsa družina zbrana v bolniški sobi. Črni obrazi zamorcev in zamork so bili skrajno resni in v vseh očeh so se svetile solze žalosti in globokega sočutja, kajtf sužnji so predobro znali na suhem in upadlem

dekličinem licu citati, da se smrt bliža naglih korakov.

„Kmalu bom umrla," nagovorila je deklica zbrane, „in kmalu bom odpotovala v krasno jibeško domovino, kjer bom za vas molila in prosila ljubega Boga, da pošlje na zemljo lepše Čase in da vam zatirancem zlato prostost."

Sužnji so začeli jokati, nekateri so pokleknili na tla in začeli moliti, zopet drugi pa so blagoslavljali bolnico. Gospod Klarej je jokaje pristopil k oknu.

Evangelina je zdaj začela razbirati lase, rekoč: „Vsakemu izmed vas dam za spomin en koder!" Storila je tako, sklonila se s težavo v postelji, poslovila se od vsakega in vsakemu podala roko. Po sobi je nastal glasen jok. Naposled se je družina odstranila, bolnica pa je upehana legla nazaj na blazino. Oče, ki je dozdej nepremično stal pri oknu, se je obrnil in se počasi približal dekličini postelji.

»Prehudo mi je," je vzdihnil, „ne morem skoraj preboleti srčnih bridkosti. Oh, moj Bog, prehudo me kaznuješ! Ali sem si to zaslužil? Tlačiš me v prah, hujše nego najhujšega hudodelca!"

»Ubogi oče!" vzkliknila je bolnica in milo zajokala.

Dolgo sta ostala sama skupaj, oba žalostna in potrta. Naposled je stopila v sobo teta Ema.

„Daj svojemu očetu tudi en kodrec, Evangelina," rekla je, „in prosi očeta, naj ne obupa,

ampak se obnaša, kakor se spodobi pravemu kristjanu. Tudi bi bilo dobro, ako bi se nekoliko odstranil, da si odpočiješ, V zadnjih trenutkih je bilo zate nekoliko preveč napora."

Gospod Klarej je kakor otrok ustregel želji svoje sorodnice, ki jo je v zadnjem času zelo spoštoval in ji bil hvaležen za vsestransko skrb, posebno kar je tikalo bolne hčerke. Samo eden je smel teto podpirati. Stric Tom je bil večkrat poklican v sobo, da je na svojih krepkih rokah nosil Evangelino po sobi in ji na ta način olajšal mučno ležanje. Zamorec je bil ves srečen, kadar je mogel s to uslugo ustreči svoji ljubljenci; pa tudi zadnja je bila v takih trenutkih prav zadovoljna. Lahko je zamorca izpraševala o tem in onem in si dala razlagati tajnosti nebeškega kraljstva. Stric Tom ji je o takih priložnostih tudi lahko poročal, kaj se godi zunaj, kaj delajo ljudje, kaj živali in kako je s cveticami.

„Ljubi Tom," rekla je deklica večkrat, „jaz sem prosila očeta, naj ti po moji smrti da prostost. On mi je to radovoljno obljubil in tedaj boš zopet videl svojo ženo Katarino, o kateri si mi vedel toliko dobrega poročati, in govoril boš zopet lahko s svojimi otročiči. Ze vnaprej se veselim, ko bom lahko z nebes gledala vaše svidenje."

„Hvala, hvala, ljuba Evangelina!" šepetal je Tom z ginjenim glasom in drhtečim srcem. »Bog

te blagoslovi in osreči z večnim plačilom za to dobrojto."

Naposled je prišel dan bridkega ločenja. Teta Ema je brž vedela, da se je približal. Po vsej hiši je vladala neka posebna tišina. Stric Tom je stal na dvorišču in zrl proti oknu, za katerim je Evangelina bojevala svoj zadnji grenki boj.

„Cemu stojiš tako nepremično na svojem mestu?" vprašala ga je teta Ema, ki ga je naključno videla.

„Cemu?" poučil jo je zamorec, „ker se bliža ura, ko bo ubogi otrok dokončal svoje trpljenje na tem svetu. Prav rad bi videl, kako se bo njena nedolžna duša dvignila proti nebesom. Mogoče se razgrnejo nebesa toliko, da mi bo mogoče videti kosec, in naj bo še tako majhen kosec nebeške krasote."

Resen in zamišljen zamorcev glas je pretresel teto Emo, da je molče odšla in se podala k bolnici. Stric Tom pa je ostal na svojem mestu, dokler se ni zgodilo to, kar je bilo tako hudo, a se ni dalo ubraniti. Postal je večer. Teta Ema je sedela poleg deklíčine postelje in je bolnico opazovala z nepremičnim očesom. Nakrat je zapazila neko posebno izpremembo na njenem upadlem obrazu. Zadnji dihi izmučenih prs so začeli pojemati, na obrazu pa se je pojavljala ona barva, ki naznanja bližino smrti. Brž je teta Ema pohitela v gospodarjevo sobo.

„Ce hočeš svojo Evangelino videti še enkrat," rekla je z drhtečim glasom, „tedaj hiti!"

Z globokim, boleznim vzdihom se je gospod Klarej urno napotil v žalno sobo. Tudi stric Tom je prihitel in vsi trije so obstopili mučeniško posteljo. Deklica je ležala na blazini z zaprtimi očmi. Dihala je počasi in s težavo.

„Oh, moj otrok!" vzdihnil je gospod Klarej in zdaj je umirajoča odprla oči in še enkrat uprla svoj pogled, poln ljubezni, v očeta.

„Očel" zamrmrala je prav tiho, a z veliko težavo, v prsih ji je zahropelo, in že se je dvignila njena duša v one višave, kjer je večni mir in kjer je konec zemeljskih težav. Gospod Klarej pa je z glasnim jokom padel pred posteljo na kolena, medtem ko so solze oblile teto Emo in je stric Tom ihte bežal iz sobe.

Nesrečen dogodek.

Po Evangelinini smrti je minilo več tednov in življenje na Klarejevem posestvu se je gibalo zopet v starem tiru. Gospodar je postal skrajno tih in resen. Z nikomur ni mnogo govoril in le edino s stricem Tomom je še rad občeval. Ta se je trudil, da ga je pri vsaki priliki tolažil. Rad je gospod Klarej poslušal besede poštenega sužnja in začuden je večkrat gledal v njegove oči, kr so se

iskrile notranjega navdušenja. Stric Tom mu je mnogo govoril o svidenju na onem svetu, in sicer s takšnim navdušenjem in prepričanjem, kakor bi ga bil sam že skusil ali videl.

Teta Ema je večkrat opozorila gospodarja na obljubo, katero je storil svoji rajni hčerki.

»Uredi zadevo pri sodniji,« prigovarjala je, »da se odvežeš besede in šb sužnji varni za vse slučaje.«

„Oh, saj se ne mudi tako!“ menil je o takšnih priložnostih. „Jaz sem še čil in zdrav in pomalem pride vse na vrsto. Saj nisem obljube pozabil.“

„Res si čil in zdrav,“ svarila ga je sorodnica, „ali smrt pride včasih nepričakovano kakor tat po noči.“

„Saj bo tudi dovolj,“ zavrnil jo je gospodar, „ako svojo željo izrazim tudi na smrtni postelji. Zagotovljen sem, da jo bo moja žena prav gotovo izpolnila.“

„Tudi tvoja soproga zna nepričakovano oditi s tega sveta!“ ugovarjala je teta Ema.

„Glej, glej,“ trdil je gospod Klarej, „kako si čudna. Jaz bi svoje ljudi takoj oprostil, če bi bil prepričan, da bi vsled tega postali zadovoljnejši in srečnejši. Kaj jim manjka pri meni? Ali se jim ne godi dobro? Ravna se prijazno z njimi in preskrbljeni so z vsem potrebnim. Gibljejo se lahko, kakor -bi bili že prosti, Za poznejšo prostost jim bom že skrbel — le pomiri se.“

Teta Ema je molčala in šla po svojih opravkih; gospod Klarej se je pripravil, da se poda na izprehod v bližnje mesto. Približala se je noč. Stric Tom je še delal in pospravljajl na dvorišču, a se je večkrat ozrl proti oknu, za katerim je še pred tedni bival njegov mali ljubljeneec in katerega pač ni mogel pozabiti. V duhu ga je vedno imel pred seboj.

Nakrat nekdo močno potrka na duri v obzidju. Tom hiti odpirat. Na dvorišče stopi več mož, noseč nosilnico, ki je bila pogrnjena z veliko preprogo.

„Kaj naj to pomeni, gospodje?“ vpraša zamorec s tresočim glasom.

„Gospod Klarej je bil zaboden,“ odgovori eden izmed prišlecev, ki so postavili nosilnico na tla.

Grozna novica se je bliskoma razširila po celej plantaži. Gospa Klarej je omedlela, edino teta Ema je bila toliko pri zavesti, da je vedela, kaj je najnujnejše potreba ukreniti. Brž je velevala smrtnonevarno zabodenega ranjenca s potrebno, previdnostjo prenesti v posteljo, enega izmed slug pa je poslala po zdravnika. Možje, ki so bili prinesli gospodarja, so začeli pripovedovati o nesrečnem dogodku, ki se je bil pripetil v neki gostilni. Tamkaj je nastal prepir, in ko se je gospod Klarej trudil, da razburjence pomiri, dobil je med rebra velik nož.

Kmalu je prišel zdravnik. Začel je preiskovati rano. Ko jo je natančno preiskal, naredil je resen obraz in zamrmral: „Rešitev ni mogoča! Rana je smrtna in gospod Klarej ne bo živel več čez eno uro. Ves zdravniški trud je tukaj zamen.”

Stric Tom je klečal pri postelji svojega nesrečnega gospodarja in molil s sklenjenimi rokama. Nakrat je ranjenec odprl oči in zazrl zamorca. Odprl je usta in rekel s tihim, komaj razumljivim glasom:

»Tom, stara — dobra duša — rad bi ...“

Dalje umirajoči ni mogel govoriti, začel se je tresti in stegovati, smrt pa se mu je bližala z urnimi koraki. Se enkrat je ponesrečenec odprl oči in iskal podobo svoje matere, ki je visela ob nasprotni steni; ko jo je zagledal, so se mu oči zasvetile, obraz se mu je nasmehljaj, a takoj nato je umrl.

Vest o smrti dobrotljivega in ljudomilega gospodarja je pri domačih sužnjih povzročila veliko žalost. Zamorske matere so z bojaznijo pritiskale otročiče k sebi, možje pa so s skrbjo zrl v bodočnost, ki je kakor s temnim plaščem zakrita stopila pred nje. Vsi so dobro poznali gospo Klarej, vsi so dobro vedeli, da ne pozna ljubezni do svojih črnih podložnikov in jih bo mrzlosrčno izročila najhujši usodi.

Gospa je takoj po moževi smrti izjavila, da se hoče izseliti in prodati vsa obširna posestva.

In res je prišel na njen poziv brat rajnega gospodarja, da ukrene vse potrebno in uredi svakinji razne zadeve, posebno pa ji pomaga pri prodaji. Posvetovanja pa se je udeležila tudi Ema. Ko je bilo glede zemljišč vse v redu, prešel je razgovor na sužnje.

„Moj rajni sorodnik," rekla je teta Ema, „je vsem sužnjem obljubil, da jih oprosti. Torej se jih vsaj prodati ne sme."

Gospa Klarej se je jela smejati in tako tudi njen svak, ki je bil strasten zagovornik dosedanjega suženjstva.

„Moj brat Franc je bil tozadevno nekoliko čudak," rekel je z zaničljivim nasmehom. „Kaj naj začne oproščen zamorec? Če oprostimo vse sužnje, zabredejo gotovo vsi v pogubo, ker niso vajeni vladati in brzdati samega jsebe. Kaj pa menite vi, gospa svakinja?"

„Prav imate, gospod svak," prikimala je gospa z glavo, „moj rajni mož je črnce veliko preveč razvadil, tako da so postali naduti in oholi. Dobro bo za naše sužnje, ako pridejo pod strožje nadzorstvo, kajti sicer bi Znali postati najhujša nadloga za celo sosesko. Jaz nisem bila zadovoljna z dosedanjim ravnanjem napram črncem, a kaj sem hotela, ko vendar moje besede niso celo nič zalegle pri rajnem možu."

„Tedaj pa naredite izjemo vsaj s stricem Tomom!" ugovarjala je teta Ema. „Bila sem na-

vzoča, ko je gospod Klarej ob smrtni postelji svoje Evangeline zadnji obljubil, in sicer slovesno obljubil, da mora ta mož po njeni smrti postati prost. In dozdej je bila vedno sveta dolžnost, da so se izpolnile zadnje želje umrlih. Sicer nimajo ti miru v grobu."

„Oh, oh — sama prazna vera!" godrnjal je svak in odkimaval nevoljno z glavo. „Ali še veruješ na takšne čenčarije, draga Ema!"

„Verujem, verujem!" zavrnila ga je ta razdražena.

„Kdo pa je ta stric Tom? Kaj je bil pri hiši?" vprašal je svak.

„On je ohol človek, pravi prevzetnjak," odgovorila je gospa, „ki hoče vedeti vse najbolje, Vtika se v vsako zadevo in navedava izreke iz Svetega pisma. Najzoprnejši pa mi je od tega časa, ko je dobil največji vpliv na mojo hčerko, rajnega moža in še celo na našo Emo. On je takorekoč sam vladal nad celo plantažo — on je bil prvi in najvišji."

„Ce je tako," nasmejale se je svak Klarej, „tedaj mora biti zelo poraben in razumen človek, in za takšnega fanta se dobi mnogo denarja."

Tomovo ime se je zapisalo v zapisnik — usoda, da bo prodan, je bila odločena. Teta Ema je razsrjena skočila kvišku in se s solzami v očeh podala v svojo sobo.

„Oh, kako dobra človeka sta bila oba rajna, oče in hčil“ vzkliknila je bolešno. „Kako žalostno in dolgočasno je tukaj, odkar sta se ločila s tega sveta. Ubogi, pošteni Tom — kako se mi smiliš! Znovič boš moral v suženjsko bedo. Oh, ko bi te mogla rešiti in izpolniti zadnjo voljo obeh rajnih! Da je moral nesrečni nož tako nepričakovano in hitro pretrgati življensko nit ubogemu gospodarju!“

Nekaj dni poznej so stali skoraj vsi sužnji Klarejeve plantaže v veliki prodajalni dvorani bližnjega mesta, kjer so se ob gotovih časih vršili pravi semnji za sužnje. Velika dvorana je bila skoraj polna raznobarnih revežev. Tukaj je stal celo belopolten suženj poleg temnočrnega Afrikanca, katerega so bili ravnokar šele privedli iz svoje domovine, tamkaj pa rumenokožen mulat poleg¹ čedne, rujavobarvne zamorke. Poparjenost ni bila povsod enaka. Najžalostnejši so bili Afrikanci, dozday vajeni divje svobode, ki so tužni pobešali glave. Resen in tih je med njimi stal stric Tom. Na desni poleg njega je bil Dolf, postrežnik rajnega gospoda Klareja; kakor vedno je bil tudi danes pravi gizdalin. Oblečen je bil v svojo najlepšo obleko, čevlji so se mu svetili kakor malo-kedaj, na rokah je imel rokavice, okoli vratu pa snežnobeli ovratnik. Bil je videti popolnoma brezskrben. — Na levi strani strica Toma je stala stara zamorka s čedno, štirinajstletno hčerko; žena je bila skrajno bedna, ker se je silno bala

ločitve od svojega otroka. Tresla se je kakor šiba na vodi.

Zadnji dve sta bili dozdej uslužbeni pri neki imenitni gospej v Novem Orleanu in sta bili za svoj stan precej izobraženi. Po smrti dobre gospodarice je njen sin kmalu zapravil vse premoženje in naposled tudi ti dve sužkinji poslal k prodaji. Mati je tu in tam pogledala v Sveto pismo, najpriljubljenejšo knjigo tedanjih sužnjev, in je z izreki iz knjige skušala tolažiti ubogo hčerko. Zadnja je imela lepe, dolge Fase, ki so ji v gostih kodrih padali po plečih.

»Počeši lase navadno in gladko nazaj," opomnila jo je mati, „tedaj se zna zgoditi, da te kupijo poštene ljudje."

Deklica je takoj storila po materini želji.

„Oh, hčerka," tarnala je mati z obupnim glasom, „če bi se prigodilo, da bi naju ločili in šli bržčas za vedno narazen, ne žabi nikdar Svetega pisma in ne pesmarice s pobožnimi pesmami. Spominjaj se vsak dan mojih opominov in tudi naukov najine dobre, rajne dosedanje gospodarice. Varuj se vsakega, tudi najmanjšega greha in nikdar ne ravnaj zoper božje zapovedi."

V istem trenutku je šel mimo javni prodajalec ter z očmi presojeval živo blago. Deklica je ravno gladila svoje kodraste lase.

»Kaj delaš, dekle?" vprašal je prodajalec.

„Lase si popravljam," odgovorila je deklica, „mami so mi tako velevali."

„Tvoja mami nima tukaj nič vevavati," hudoval se je surovež. „Pusti svoje kodre in naredi prijazen obraz. Mogoče se ti posreči, da dobiš za gospodarja imenitnega gospoda in se ti bo tedaj godilo dobro."

To rekši ji je zažugal s prstom in šel dalje k gruči posestnikov, ki so se bili pomalem zbrali ob širokem, odprtem hodniku. Na vseh njihovih obrazih si videl različne poteze surovosti in podivjanosti. Pogleda so obračali po dolgih vrstah nesrečnih sužnjev in že od daleč prebirali blago, oziroma premotrivali, kateri nesrečnež bi bil temu ali onemu potreben.

Eden izmed mož se je pravkar ločil iz gruče ter šel pregledovaje od sužnja do sužnja. Prišel je tudi do Toma. Tom ga je samo kratko pogledal in takoj je vedel, s kakšno osebo ima opraviti. Mož je bil čokaste postave in je imel debelo glavo. Lasje so bili ščetinasti, rdečebarnvi, oči male in srpe, nos širok in vtisnjen, ustnice pa debele in umazane vsled obilice tobaka, ki ga je žvečil v ustih. Vsa zunanost kupčeva je bila odurna in že takoj na prvi pogled zoprna.

Kupec je nekaj časa meril Toma, razkrenil mu s svojimi umazanimi rokami Čeljusti, da bi pogledal, kakšne ima zobe, zavihal mu je srajčni rokav na desnici, da bi videl, ali ima močne mišice

in naposled mu je veleval, naj naredi nekaj korakov. Ravnal je torej s Tomom, kakor ravnajo še danes živinski kupci z neumno živino.

„Od kod si, starec?" vprašal je z ostrim, hreščočim glasom.

„Iz Kentukijal" odgovoril je Tom.

»Kakšne opravke si imel dozdej?" vprašal je odurnež naglo dalje.

»Oskrboval sem kmetijstvo in nadzoroval kmečka dela," bil je zamorcev mirni odgovor.

„Ha, hal" nasmejale se je kupec, »torej se šteješ med boljšo živino!" Po teh besedah je pristopil k deklici in jo začel pregledovati in otipavati. Tudi deklica je morala pred njim hoditi semintja. Začela se je jokati, mati pa je z največjim strahom zrla zdaj na kupca, zdaj na hčerko.

„Moja hči bi kaj rada ostala pri meni, gospod!" rekla je naposled s tresočim glasom.

„Bomo že videli," zarezal se je kupec in šel dalje.

Zdaj se je oglasil javni prodajalec z močnim glasom: »Dražba se začne!"

Kupci so se brž zbrali okrog malega odra, za katerega so zgonili sužnje in jih po vrsti postavili na oder, kakor je ravno kateri prišel na prodajo. Dolf je moral prvi na vzvišen prostor. Vse ga je ogledovalo od vseh strani in se smejale« njegovi gizdalinski obleki.

„Čegav je bil fant dozdej?“ vprašal je neki kupec.

„Gospoda Klareja,“ bilje dražbarjev odgovor.

„Tedaj ni vreden mnogo,“ glasilo se je iz kupčeve družbe. „Rajni je preveč razvajal svoje ljudi in jim vse dovolil. Le pogledjte ga, kako je oblečen.“

Dolf se je postavil, kakor se je znal naj-lepše in skušal narediti na kupce najboljši vtisj dobro je vedel, da se suženj ceni po svoti, katera se je morala zanj plačati in da se zamorec lahka zanaša na tem lepše ravnanje, čim dražji je bil pri nakupu. Toda ni bilo kupca zanj. Zastonj se je dražbar trudil na Dolfu poiskati kolikor mogoče veliko dobrih lastnosti. Kupec ga nobeden ni maral, ker se je vsak bal, da bi ga ne mogel dovolj dobro rabiti za poljska dela. Dražbar mu je naposled veleva, naj odstopi in naredi prostor drugemu. Dolf je naredil skrajno užaljen obraz, kajti danes ga je doletelo najhujše ponižanje, ki more doleteti na dražbo postavljenega sužnja. Za kupce je bil brez vrednosti.

Na vrsto je prišla dekličina mati. Dražba je postala živahna, kajti žena je bila čvrsta in videti za vsako delo dobro porabna. Naposled jo je zdražbal posestnik, ki je bil izmed vse družbe videti še najboljših Cena, katero je moral dati, je je bila precej visoka.

„Oh, dobri gospod," prosila je žena svojega novega gospodarja in obupno vila roke, „kupite tudi mojo hčerko! Oh, ne ločive se radi — kupite tudi Emelinol"

Posestnik je pomajal z rameni, rekoč: „Ne morem! Izdal sem že za tebe skoraj preveč in nimam dovolj denarja, da bi ga lahko zametaval za takšno mlado blago."

Žena se je tresla kakor list na brezi. Proseče je dvignila roke: „Noč in dan bodeva delali, gospod, ob vsakem vremenu — stradati hočeva in prenašati vse težave — samo kupite tudi deklico, da ostaneva skupaj."

„Bom že videl, žena," odgovoril je kupec, „zdaj stopi z odra in ne zavlačuj dražbe. Stopi sem k meni!"

Žena je ubogala, a na njeno mesto je prišel stric Tom, Njegova visoka in močna postava je zanimala vse kupce. Ponujane cene so vidno in naglo rastle, naposled pa je ostal možu, ki ga je bil prvi ogledoval, možu z odurnim obrazom in čokato rastjo. Na dražbarjevo vprašanje, kako se zove, je odgovoril: »Veleposestnik Ležir!"

Za Tomom je prišla na vrsto mlada Emelina. Tudi za njo so se ponujale visoke svote, dokler ni prišla v last kupcu Ležirju, ki je dal za njo sedemsto dolarjev.

Dobrovoljni mož, ki je kupil mater, je res za deklico ponujal tudi lepo svoto, a ni šel višje

kakor do petsto dolarjev. Bržčas pa je bila zanj že ta svota previsoka, ker si je oddahnil, ko je slišal, da ponujajo drugi več. Slovo materino in hčerkino je bilo srce pretresujoče. Nesrečnici sta se tesno objeli in obe sta jokali. Se enkrat je mati ponovila vse dobre nauke, ki jih je bila pravkar pred dražbo dala Emelini; tolažila jo je s prstom kazaje proti nebu, da se zopet vidita na drugem, boljšem svetu — nato sta se bili ločili za vedno.

Dobrovoljni gospod je govoril nekaj časa z Emelininim novim gospodarjem in bilo je videti, da ga skuša pregovoriti, naj mu odstopi mlado sužkinjo. Toda Ležir se je zaničljivo smejal. Nato mu je prvi ponujal enega izmed svojih najboljših, delavcev.

»Takšnih imam sam dovolj! Deklice ne bom odstopil!"

„Tedaj mi pa odkupite tudi mater!" silil je dobrasrčnež, kateremu sta se ženski smilili.

Ležir se je namrdnil, meneč: »Tega mi ravno manjka! Takih žensk imam, kolikor jih potrebujem. Njihova cena ne raste, kakor pri mladih. Povrh se mi pa tudi zdi, da je ženska videti precej po-božna; takšnih javkanje mi je zoprno in povrh mi rade zapeljavajo še druge sužnje."

Novi gospodar.

Nekaj dni po zgoraj opisani dražbi je drdral voz po slabi cesti, ki je držala vstrično s takozvano Rdečo reko. Pomikal se je počasi. Na njem je sedel posestnik Ležir, ki se je vračal na svojo plantažo. Vozu je sledila družba zamorcev in zamork, ki so bili med seboj povezani z vrvmi. Raditega se je moral Ležir voziti počasneje. Sedel je na vozu tako, da je bil obrnjen nazaj in je lahka 2rl na svoje kupljeno blago. Med kolena je držal nabito puško in pazil, da mu kateri izmed povezancev ne pobegne, če bi ga k takšnemu početu hotela zvabiti priložna okolica. Daleč okrog namreč nisi videl drugega, nego močvirje, pragozde in gosto grmovje, pomešano z bičjem. Tu intam se je pokazala plašna divjačina, a takoj zopet izginila.

Sužnji so bili že skrajno izmučeni. Najbolj je trpela Emelina.

„Ce hočeš, lahko prideš k meni na voz,“ vabil jo je hudobni gospodar.

»Ne, gospod,“ bil je dekličin odgovor, »rajši korakam, dokler morem.“

Gospodar je zapovedal, naj pazi, da bodo konji šli živahneje, kajti na vsak način hoče priti še danes domu. Ko je zapazil, kako skrajno so pobiti njegovi sužnji, je zaklical: „Pojte, fantje,

pojte kakšno pesem!" Toda zamorci niso čutili v sebi veselja do petja, nasprotno pa so se bali hudobnega gospodarja; pogledali so drug drugega in molčali.

„No — ali boste začeli!" zagrozil jim je Ležir.

Da bi ne prišlo do skrajnega in bi Tom obvaroval sebe in svoje sotrpine gospodarjevih mogočih surovosti, začel je s svojim globokim, a lepim glasom peti pesem o nebeški krasoti, kjer pravični ne poznajo muk in trpljenja.

„Molči, črni vran!" zadri se je gospodar — „ne maram takšnih pesmi. Jaz rad poslušam vesele in okrogle popevke, ki razveselijo človeka. Dečki, takšno zapojte, a ne odlagajte dolgo. Torej urno!"

Brž se je oglasil mlad zamorec s poskočno pesmico in pomalem so mu pomagali tudi drugi, edini Tom je bil tih. Kmalu se je med drevjem razlegalo:

Fantič, reče mi gospod,
ali vidiš zlato solnce?
Kako daleč je odtod,
pojdi ponj, po solnce!

Oh, gospod, mogoče ni,
zlato solnce je prevroče,
vsakega brž očrni,
ki objet' ga hoče.

Zdaj gospod nasmeje se:
Ali se ti koža smili!
Ker dovolj že Srna je,
bomo jo zapili.

Pevaje take in enake prazne pesmi so se pomalem približali novemu domu. Obdelan svet je polagoma izpodrinil divjo okolico in naposled se je med drevjem pokazalo gospodarsko poslopje. *Ze na prvi pogled* je bilo videti vse v zanemarnem stanju. Posebno strehe na raznih utah in straniščih so bile slabe in potrebne popravila. Poslopja je obdajal visok, tuintam odrt zid. Ko se je ropotajoči voz približal velikim vratom, so se ta škrtaje odprla, na dvorišču pa sta stala dva velika zamorca, obdana z močnimi psi, kakršni so se rabili za zajetje pobeglih sužnjev. Kakor sta sužnja zagledala gospodarja, sta brž potegnili širokokrajčna slamnika s kodrastih glav in ga ponižno pozdravila.

„Semkaj, Sambo in Gvimbo!“ zaklical jima je gospodar. Smeje sta zamorca pristopila.

„Ali se je med mojo odsotnostjo zgodilo na posestvu kaj posebnega?“ vprašal je gospodar.

„Nič, celo nič posebnega!“ odgovorila sta paznika kakor z enim glasom in začela motriti novodošle sužnje, ki so stali kakor ovce v gosti gruči. Da jih pri novem gospodarju Čakajo bridki dnevi, so bili vsi prepričani.

„Ta bo za menoj vaš prvi gospodar!“ pokazal je Ležir na enega izmed obeh zamorcev, ki sta bila po vedenju enako zoprna, kakor je bil posestnik sam. „Kdor se zameri Sambu, zameri se tudi meni, ker jaz ne morem biti vedno povsod.

Tudi sem večkrat odsoten od doma in takrat je trdna roka za takšno druhal kaj potrebna pri hiši. Kakšen red imam doma, vas bo Sambo poučil in če se kateremu ne bo dopadlo pri meni, ni moja krivda. To je moj prvi pozdrav na novem domu."

Ležir je nato veleval peljati voz pred hišo in tudi sužnji so mu morali slediti. Pred hišnimi durmi je voz postal in gospodar je skočil z njega.

Pri oknu se je pokazala žena, ki je imela sicer lep, a strog obraz z ostrimi potezami. Malomarno je zrla na prišlece in srpo je uprla oči v svojega moža. Ko je Ležir zagledal svojo ženo, bilo mu je takoj brati z obraza, da ga navdajajo neljubi počutki; celo neka posebna bojazen ga je navidezno obšla. Toda kmalu se je ojunčil in z osornim glasom je veleval:

„Gvimbo in Sambo, peljita ljudi pod streho!"

Tropa nesrečnežev je šla dalje, a ko se jim je hotela pridružiti tudi Emelina, prijel jo je gospodar za ramo in rekel:

„Ne, dete — ti ostaneš pod mojo streho. Imela boš svoje opravke v moji hiši in če boš pametna, se ti bo godilo prav dobro."

„Oh, ne!" prosila je deklica, „gospod, pustite me, naj grem z drugimi sužnji in smem opravljati njihove opravke."

„Neumnica," zarezal je gospodar in potisnil zamorko skozi duri v hišo. Zastonj se je reva ozirala in iskala pomoči pri svojcih. Ti so bili že

odšli proti lesenim, razdrapanim utam, in deklica se je nehote morala udati nemili usodi, ubogati gospodarja in stopiti v gospodovo hišo.

Medtem so ostali zamorci dospeli v svoja takozvana bivališča. Ali kakšna so bila. V neredni smeri je stala cela kopica lesenih, zanemarjenih ut, ki so skupno tvorile celo vas. Zunanja oblika je kazala neizgotovljenost in surovo površnost. Sužnji so bili še na svojem delu in le kopica umazanih otrok se je plazila po trati in prahu. Tuintam je pod zasilno strešico stal ročni mlin, na katerem so si morali sužnji mleti koruzo za lastne potrebe.

„Kje bo moja uta?“ vprašal je stric Tom nadzornika Samba.

Ta je raztegnil obraz in široka usta v zopern nasmehljaj in je. — kazaje na ute — menil: „V teh le poslopih stanujejo našj zamorci skupno. Imamo namreč preveč ljudi, da bi mogli vsakemu posebej napraviti hišico. Če tega še nisi vaju, bodeš se že privadil.“

Tom je bil upal, da dobi zase posebno stanovanje, v katerem si bode lahko vse uredil po svoji volji, a bil je hudo prevaran. Z drugimi je moral stopiti v ute. Ob stenah so stala ležišča, pokrita s pomandrano slamo in umazanimi, raztrganimi odejami. Na takšnih ležiščih so bili revni sužnji primorani odpočiti se po trdem in smrtno- napornem delu.

„Poišči si ležišče, ki ti sodi najbolje!“ velevalec je Sambo in je "prepustil nesrečnega zamorca svojim žalostnim mislim. Medtem so se vrnili poljski delavci, moške in žene, v raztrganih in umazanih oblekah, zasopli, lačni, izmučeni in slabovoljni. Za novodošle sužnje se skoraj niso zmenili; vsak je dobil pest koruze in začel se je prepir za ročne mline, kdo bo prvi zmel in si utešil glad. Uboge žene so bile na najslabšem, ker so jih močnejši moške z lahkoto odrivali, a ko so naposled prišle na vrsto, bile so večinoma tako utrujene, da mlinov niso mogle goniti. Stricu Tomu so se reve usmilile tako, da jim je zmel borno peščico koruze. Žene so ga začudene pogledovale, ker niso bile vajene tolike prijaznosti. Dozdaj so bile vedno suvane, a zdaj se je nakrat našel tujec, ki jim je radovoljno pomagal v njihovi onemoglosti.

S tem svojim ravnanjem si je Tom na prvi mah pridobil srca nesrečnih žen. Da bi mu izkazale kakšno protiuslugo, pomagale so mu pripraviti večerjo in mu prinesle vode, kar je zamorcu posebno že radi tega prijalo, ker je bil žejen in ni vedel, kje je studenec, a ni hotel izmučenih zamorcev truditi za svojo osebo. Nadzornik Sambo je med časom, ko so si sužnji pripravljali večerjo, pohajal med posameznimi ognji ter po svoji navadi robantil nad reveži ter nagajal temu ali onemu. Bil je sploh surovejši nego njegov tovariš Gvimbo.

Pomalem je ugasnil ogenj za ognjem in utrujena množica se je podala k počitku na svoja borna ležišča, da v spanju sanja o boljših časih in prebavi slabi koruzni močnik. Marsikateremu revežu se je v sanjah prikazala ljuba afriška domovina, solnčna in polna prostosti in v sanjah je zopet pohajal prost in zadovoljen po svojih nekdanjih, radovoljnih opravkih, med sorodniki in znanci, kakor nekdanj v zlatih dneh neomejene prostosti.

Stric Tom se je trdno zavil v svojo volneno, tanko odejo, kajti nočna zračna mokrota je pri zijajočih durih in špranjah v steni od vseh strani silila v prostorno uto. Dolgo ni mogel zaspiti in nova okolica ter nove, žalostne razmere so mu težile razburjeno srce. Tudi ni bil vajen spati v družbi toliko sotrpinov na nesnažnem, trdem in slabo vonjavem ležišču. Naposled se je tudi njega usmilil angelj dobrejdnega spanja in mu zatisnil trudne oči.

Tom je sanjal o svojih otročičih in svoji skrbni ženi, kakor bi še bival med njimi v svoji nekdanji prijazni, svetli koči. Tudi je v sanjah videl angelju podobno prikazen, ki se mu je približala lahnih korakov; spoznal je Evangelino. Pokazala je s prstom v daljavo, in ko je obrnil svoj pogled tja, videl je pisavo z zlatimi črkami in čital je izrek:

»Gospod bodi tvoje upanje in tvoja moč, on bodi tvoje pribežališče. On te bo varoval in je

zapovedal svojim angeljem, da te varujejo na vseh tvojih potih, čeprav bi te življenje vodilo po samih trnjevih stezah in kamnitih cestah. Pomni, da imaš svojo pravo domovino na drugem, boljšem svetu."

Prikazen se je Tomu milo nasmehljala, mu namignila z ročico kakor v pozdrav ter izginila. Stric Tom je globoko vzdihnil in se vzbudil.

Nezmerna beda.

Drugo jutro so se za nove prišlece začela dela na gospodarjevih poljanah. Bil je čas spravljanja bombaža in vse, kar se je količkaj moglo gibati na Ležirjevi plantaži, je moralo ven na polje. Gospodar je sam nadzoroval delo in opazoval vsakega zamorca, kako mu gre delo izpod rok. Posebno je dobro opazoval Toma, ker mu je bilo znano, da je umen in spreten; imel je namen postaviti ga za nadzornika, kakor brž bi se prepričal, da je sposoben za takšen posel. Samo nečesa se mu ni dopadlo pri Tomu; njegove poteze v obrazu, ki so pričale, kako je zamorec pobožen, dobrosrčen in ljudomil; takšne poteze so mu bile pri svojih podložnih ljudeh skrajno zoprne.

„Fantič bo moral postati bolj trdega značaja, sicer ga za namenjeni posel ne morem rabiti," mislil si je gospodar, ko je zapazil, kako spretno zamorec izvršuje svoje delo in kako go-

tovo dvakrat toliko opravi sam kakor vsak drug suženj.

„Moramo ga prepričati, da mora biti pri meni ali kladivo ali pa nakovalo; in če ga bodeta Sambo in Gvimbo, ki sta sicer najnevarnejša ničvredneža, parkrat pretepla s škorpijonom, bo gotovo postal toliko moder, da si bo mislil: bolje je, če pretepam jaz vaju, nego vidva mene.“

Takšne misli so navdajale ničvrednega suroveža, ko je korakal naprej in se bližal svojima nadzornikoma, ki sta glasno preklinjala in kričala nad ubogimi sužnji ter jih z bičem neusmiljeno tepla po plečih in nogah. Tako sta jih priganjala k delu in ravnala z njimi hujši nego z neumno živino. Takšno ravnanje je bilo gospodarju prav po volji in ravno vsled tega je imel oba nadpaznika toliko v čisljih.

„Kako je s tvojo novo ženo, ki sem ti jo pripeljal mesto umrle, Sambo?“ vprašal je gospodar smeje.

Sambo je z bičem pokazal proti mestu, kjef je mlada zamorka zbirala bombaž.

„Tam dela,“ rekel je smeje, „-ali o meni noče ničesar vedeti. Ampak prišla je šele včeraj in bo kmalu spoznala, kako se ima ravnati po gospodarjevih postavah. Ta-le jo bo kmalu sprebrnil.“

Sambo je pokazal bič, takozvani škorpijon, narejen iz več tankih jermenov, ki niso bili spleteni ob koncu in so imeli vsak po več vozlov.

»Verjamem, da jo boš znal spreobrniti,« odgovoril, je Ležir, „ampak ne pozabi priganjati tudi ostalih delavcev.“

„Gospod, bodite brez skrbi!“ zarezal je Sambo in da bi pokazal gospodarju, kako resno voljo ima, udaril je brž s svojim bičem staro zamorko čez pleča, ker se vsled visoke starosti ni mogla več dovolj spretno gibati. Ležir se je nasmejalo in odšel dalje, da bi še tudi drugod nadzoroval delo. Stric Tom je mirno izvrševal svoje opravke. Ko se je pri neki priložnosti ozrl po svojih sotrpinih, zapazil je nedaleč od sebe mlado, visokorastlo delavko, ki je imela izborna lep obraz s plemenitimi potezami. Drugi zamorci so spoštljivo ravnali z njo in so jo splošno imenovali gospo Gizelo. Na prvi pogled je bilo spoznati, da niso njene roke vajene takšnega dela; vendar pa je Gizela opravljala delo tako spretno in neumorno, da se ji je moral stric Tom čuditi.

Kmalu se je gospodar zopet vrnil s svojega pohoda. Tom je videl, kako se je približal Gizeli, dvignil klobuk in pozdravil, rekoč:

„Takšno delo ni za tebe!“

„Dopade se mi veliko bolje, nego tvoja navzočnost!“ odgovorila je Gizela in srpo pogledala prišleca. Zadnji je umolknil, uprl pogled v tla in se takoj odstranil, kar je dalo Tomu spoznati, da se Ležir boji te delavke. Delo se je vršilo neumorno naprej, samo zamorka, na katero je bil

prej Sambo pokazal z bičem in katero mu je bil gospodar določil za ženo, samo Lucija je bila videti bolna. Kajti le s težavo se je gibala, a njena košara ni hotela postati polna. A že se ji je približal nadpaznik in jo udaril z bičem prek hrbta; uboga žena je zbrala svoje moči in delala s skrajnim trdom. Tomu se je zasmilila do dna srca. Brž je segel v svojo vrečo in ji položil obširen šop svojega bombaža v košaro.

Toda surovi nadpaznik je opazil Tomovo kretnjo in je glasno preklinjaje skočil pred Toma in Lucijo.

„Kakšne neumnosti se uganjajo za mojim hrbtom!“ zakričal je na vso moč, udaril Toma s pestjo v lice, Lucijo pa z nogo brcnil tako močno, da se je onesvestila in kakor mrtva obležala na tleh.

„Le čakaj, hinavska čarovnica,“ zarezal je Sambo, „hočem te kmalu ozdraviti brez vsakih zdravil. Kmalu boš živa kakor ptič na veji.“ Brž je izdrl izza klobuka dolgo iglo in jo nesrečni Luciji globoko potisnil v mesnati del zgornjega lakta. Z glasnim krikom je Lucija skočila kvišku in prosila:

„Oh, saj hočem delati! Čemu me mučiš? Moj Bog — kdaj bo konec mojih nadlog in mojega neznosnega trpljenja? Kdaj me pokličeš iz te solzne doline?“

Stric Tom je slišal te besede. Globoko so ga ganile in srce mu je vstrepetalo velikega so-

čutja. Urno je stopil s svojo polno vrečo k Luciji, jo postavil na tla in vzel njeno prazno. Brž se je vrnil na svoje mesto.

„Kaj si storil?“ zaslišal je Tom prijeten glas. Zamorec se ozre in zazre temne oči neznane tujke Gizele, ki so dobrovoljno gledale dobrosrčnega sužnja.

„Za sebe bom kmalu dosegel dovoljno množino!“ odgovoril je suženj.

„Ce bi ti dovolj dobro vedel, kako se ravna z nami na tukajšnji plantaži,“ rekla je Gizela, „skrbel bi edino za svojo kožo, kajti treba ti bo vse pozornosti in največjega truda, če boš hotel kožo varovati ran in peg.“

„Gospod mi bo pomagali“ menil je Tom mirnodušno.

„Kateri gospod?“ začudila se je Gizela.

Zamorec je s prstom pokazal proti nebu.

„Oh,“ je vzkliknila žena, „ta se nikoli ne približa do naše plantaže. Če bi se Bog količkaj brigal za ta tolikokrat prokleti kraj, moral bi dati deževati žveplo in ogenj nanj in ga pogrezniti kakor svoječasno Sodomo in Gomoro.“

To rekši je položila velik kup bombaža v Tomovo košaro in se je hotela zopet odstraniti. V istem trenutku pa se je zaslišal osorni glas nadpaznika Samba.

„Kaj se imata vidva razgovarjati?“ zaklical je divjak, „in kakšne neumnosti uganjata z bom-

bažem?" Dvignil je bič in udaril z njim parkrat po zraku, da je tanko zažvižgalo. Tedaj pa se je Gizela obrnila. Srpo je uprla svoje oči v Samba in zaklicala:

„Pes, ali se upaš žugati svoji gospodarici! Ali ne veš, da imam oblast nad teboj in če hočem, dam te lahko vreči psom ali te pretepsti do smrti!”

Sambo je prestrašen odskočil, kakor bi ga bila pičila kača in je urno skril svoj bič za hrbet, jecljaje: „Oprostite, gospa Gizela, v naglici vas namreč nisem spoznal. Zagotavljam vas, da vam nisem hotel storiti nič zalega. Saj vam je znano, da sem vedno pripravljen storiti vam kakšno uslugo in gotovo se ne morete pritoževati, da bi vam ne bil poslušen.”

»Torej me reši svoje navzočnosti!” rekla je žena ponosno in se krepko vzravnala. Paznik je sledil povelju s takšno točnostjo in naglico, da je bil smešen videti. Kazalo je, da se tako gospodar kakor sluga bojita tuje žene.

Začelo se je mračiti. Zamorci so pobrali svoje vreče in se počasni ter utrujeni vračali proti domu. Bili so do smrti izmučeni, vendar pa jih doma še ni čakal toliko zaželjeni in potrebni mir; čakali so jih še mučni trenutki. Ob pripravljeni tehtnici je stal gospodar in prežal kakor razsrjen maček na prišlece, ki so morali nabrani bombaž dati

tehtati. Gorje tistemu, ki ni opravil čez dan dovoljne teže nabranega bombaža.

„Kako je z Lucijo?“ vprašal je Ležir svojega paznika s škodoželjnim posmehom. „Ali si jo izpremenil v krotko in poslušno ovčico?“

„Se vedno ne, gospod,“ bil je odgovor. „Ves dan je lenarila, stokala, in zdihovala, tako da sem se naposled moral poslužiti zdravilne igle.“

„Tedaj se je moram spomniti pri tehtanju,“ menil je surovi gospodar.

„Danes ima snovi čez mero, gospod,“ odgovoril je Sambo.

„Kako se naj zadeva ujema s tvojo izpovedbo?“ začudil se je Ležir.

„Tom ji je prepustil precejšnji del svoje naber,“ poučil ga je paznik.

„Nič ne škodi,“ zavrnil je gospodar hudobno, „bom že pravilno preskrbel tehtanje, ha, ha!“ Torkši pristopi bližje k tehtnici in začne s svojim opravkom.

Lucija je morala svojo vrečo položiti na tehtnico.

„Zopet premalo!“ nahrulil jo je gospodar, slabotna zamorka pa se je strahu stresla, kakor bi jo bila zadela strela. Že je hotel Ležir poklicati svoje pomočnike, ko se mu približa visoka in ponosna postava; bila je Gizela.

„Teža je pravilna!“ oglasila se je s pretečimv glasom in odvrгла s tehtnice utež, ki je bil odveč-

Ležir je postal zelen in bled same jeze in že je dvignil pest, da bi z njo zamahnil po drzni ženi; toda ta ga je pogledala tako srpo in zaničevalno, da mu je omahnila roka. „Kje je Tom?“ zakričal je nato in pokazal Gizeli hrbet.

„Tukaj sem,“ oglasil se je zamorec in pristopil k gospodarju.

„Odločil sem se, da te postavim za paznika,“ rekel je gospodar s tresočim glasom, ker skoraj ni mogel premagovati nezmerne togote. „Se danes prevzameš svojo častno, novo službo. Tale žena ni storila čez dan svoje dolžnosti in ti si bil sam priča njene lenobe. Kot paznik vzemi bič, ki ti ga dam in ki bo odslej znamenje tvoje nove službe in brž mi pretepi leno delavko.“

„Oh ne, gospod,“ prestrašil se je Tom, »gotovo nimate resnice! Lucija je bedna in hudo bolana in ne morem je pretepravati. Jaz gotovo ne — naj prevzame kdo drugi ta posel, če že ne more biti drugače.“

„Kaj, črni pes — tudi ti mi že hočeš delati predpise?“ zagrmel je Ležir in togotno odskočil; bil j& v lice rdeč kakor puran. „Povem ti, da se boš moral privaditi še mnogočesa.“

Po teh besedah je obrnil bič in udaril Toma 2 držajem tako neusmiljeno po obrazu, da mu je presekal kožo in je brizgnila kri v zrak.

„Ali me boš zdaj ubogal ali ne?“

Tom si je mirno obrisal kri z obraza, nato pa je rekel z mirnim, a trdnim glasom: „Noč in dan hočem delati in vam služiti, ne žgoče solnce in ne najhujša ploha me ne bosta mogla ovirati, ampak da bi ubogo Lucijo pretepeval na vaše povelje — tega ne morem. Takšno početje je huda krivica in trpinčenje je proti božji postavi; Boga pa se mora veliko bolj ubogati, nego ljudi.”

Okrog stoječi so osupnili, ko so slišali besede sicer tako ponižnega in krotkega ^sužnja. Prej bi se bili nadejali konca sveta nego teh odločnih besed. Tako ugovarjati novemu gospodarju bi se nihče ne bil upal. Celo Ležir je jel omahovati, kakor bi ga hotel zadeti mrtvoud. Osupnil je in nemo zrl zdaj na Toma, zdaj na ostale sužnje. Nakrat pa se je zopet zavedel in po obrazu mu je šinil peklenški nasmehljaj. Pokazal je svoje rumenoumazane zobe in bil je podoben razjarjenemu tigru, ki se pripravlja, da skoči nad svojo žrtev in jo raztrga.

„Kaj — črna zamorska krastača — ti se upaš učiti svojega gospodarja, kaj je prav in kaj ne? Ti se upaš mene učiti, da ne smem dati ničvredno in lenobno deklino pretepst? Kaj takšnega se upaš?”

»Lucija je močno bolna,“ ugovarjal je Tom s ponižnim, toda odločnim glasom. »Pretepati jo kot bolno bi bilo neusmiljeno in rajši umrjem

prej na tem mestu, nego bi mogel svojo roko dvigniti nad njo."

Ležir se je tresel nezmerne togote. Oči je imel debelo izbuljene in pogled njegov je bil grozen.

„Ta črna pošast se upa obnašati napram meni, svojemu gospodarju-, kakor bi bil kakšen misijonar!" kriknil je Ležir, da so se mu penila usta. „Dobro! Toda ali ne stoji v svetem pismu: Hlapci, bodite pokorni svojim gospodarjem! Ali meniš, da sem zastonj plačal okrog petnajst sto dolarjev za tebe, črna -nesnaga! Pes, z dušo in, s telesom si moja lastnina in storim s teboj, kar hočem!"

Po teh besedah ga s silnim udarcem z nogo brcne od sebe, da je Tom omahnil. Toda kmalu je zadnji zopet stal trdno na nogah in zopet je mirno ugovarjal:

„Ne bojim se tistega, ki mi lahko zamori telo, a mi duše ne more. Bati se je le onega, ki bi ugonobil telo in pahnil dušo v peklenski ogenj. Gospod, duša moja je onega, ki je gospodar čez celi svet — z mojim telesom pa napravite, kar hočete I"

»Gvimbo, Sambo!" tulil je Ležir s hripavim glasom in mahal z bičem po zraku, „dokažita tej zverini, da je popolnoma moja z dušo in telesom. Dajta mu jih toliko čez kožo, da bo imel celi mesec dni dovolj."

Oba paznika sta urno priskočila in pograbila nesrečno žrtev. Sužnji so dobro vedeli, kaj se bo zdaj godilo. Žene so plahe pobegnile, a so še od daleč slišale grozno pokanje težkih bičev, ki sta padala po revnem Tomovem telesu; divji Ležirjevi psi, katere je rabil za iskanje pobeglih zamorcev, pa so glasno tulili v temno noč. Odmev od bližnjih gozdov je bil grozen in nepopisen. Tudi moški sužnji, čeprav vajeni sličnih prizorov, so pomalem zapustili kraj nečloveškega trpinčenja.

Gizela.

Na južnem koncu Ležirjeve plantaže je stala mala, podrta lesena stavba, ki je navadno služila kot shramba za pokvarjena bombaž. Okrog stavbe je rastlo gosto grmovje. Tega kraja so se Ležirjevi sužnji pridno izogibali in sicer že podnevi, «e bolj pa ponoči. Čemu pa? V tej podrtiji je bil že marsikateri suženj zdihnil za vedno in sicer ali vsled bolezni, ali pa — in to se je bilo zgodilo najpogosteje — vsled neusmiljenega pretepanja. Ležirjivi sužnji so si tajnostno pripovedovali, kako je ta ali oni večkrat slišal stok in zdihovanje iz prazne podrtije, kadar je moral ponoči mimo nje. Vikanje sov, ki so gnezdile v bližini stavbe, ker so tamkaj našle podgan in miši v obilici, je zamorčevo praznovernost podpiralo še v večji meri.

V tej kolibi je ležal tudi Tom na kupu slame. Ko sta ga paznika pretepla tako, da je celo obnemogel in prišel ob zavest, prenesla sta ga semkaj in ga pustila samega. Celo truplo je bilo pokrito z ranami in huda žeja ga je neizrečeno mučila, ko je prišel zopet k zavesti. Množica moskitov, velikih komarjev, je prišla skozi špranje in odprtine nad reveža in mu povzročala še večje bolečine.

„Ljubi Izveličar, reši me!“ prosil je siromak tiho, „vzemi mojo dušo k sebi, da me otmeš neznosnih muk, ki jih trpim že zdaj in jih še gotovo moram prestati tudi poznej, ko bom ozdravel.“

Nakrat zasliši revni trpin lahne korake, ki so se približali njegovemu mučeniškemu ležišču. V obraz mu je posvetila mala svetilka in zdaj je spoznal, da stoji pred njim zagonetna žena, Gizela.

Nekaj časa ga je gledala z usmiljenjem, nato se je nagnila k njemu, mu privzdignila glavo in mu držala posodo na vroče ustnice. Tom je s slastjo srebal pijačo, dokler ni bila posoda prazna in čutil se je takoj pokrepčanega.

„Hvala, hvala!“ šepetal je komaj razločno.

»Nisem še gotova,« rekla je žena in izginila iz kolibe, nakar se je kmalu vrnila z žimnico in blazino ter z dvema rjuhama. Ko mu je izprala rane, pomagala mu je na novo ležišče.

„Glej, Tom,“ rekla je nato, „zdaj ti bo nekoliko bolje. Ampak nekaj ti rečem: ne ugovarjaj več neusmiljenemu trinogu, ker to je nespametno

početje in ga nikakor ne ukroti ali celo spametuje. Tvoj nastop je bil sicer možat, da celo pogumen, ampak drugače nemoder. Ali še nisi slišal pregovora, ki uči, da se z volkovi mora tuliti. Na tej plantaži je pravi pekel že na tem svetu in s pobožnimi izreki ne opraviš celo nič; a če bi pel pobožne pesmi, se te lotijo na mestu."

Zamorec se je strežnici toplo zahvalil za pijačo in snažno posteljo. Po zadnjih Gizelinih besedah pa je začel zdihovati, ne toliko vsled telesnih bolečin, kakor vsled notranje bolesti.

„Ljubi Bog!" zaklical je naposled, „daj mi dovolj moči, da ne omahne moja duša in ne žabi hvaliti tvojega imena. Saj si tudi ti, o Izveličar, mnogo pretrpel za mene; ne daj, da bi kdaj v svojih mukah obnemogel."

„Ah, Tom!" zamrmrala je Gizela in obraz ji je postal strogopotezen, »zastonj se obračaš do Boga. On tvojih molitev noče slišati, ker pomaga edino belokožcem, nas zavržence pa noče poznati. Čemu bi se nam sicer godilo tako hudo?"

Toma so te besede globoko pretresle in ustrašil se jih je. Mirno je sklenil roke in tiho molil: „Gospod, ne vedi nas v skušnjava. In če me hočeš skušati, stoj mi ob strani, kajti v današnjih razmerah mi res hočejo pešati duševne moči."

Gizela se je obnašala, kakor bi ne videla, da je Tom skrajno razburjen. Ravnodušno je go-

Tom. koga.

vorila naprej in se celo ni brigala za zamorčeve tihe besede in molitve.

„Kadar boš ti tudi več let pod oblastjo kru-tega divjaka,“ menila je, „bos tudi takih mislij, kakršnih sem danes jaz. Ležirjeva plantaža, obdana povsod z močvirji, je v najsamotnejši pustinji. Krik mučenih zamorcev ne sega do ušes takozvanih postavinih zastopnikov, pa tudi ne do onega, ki je nad nami. Drugače bi moral priti doli k nam v naš zemeljski pekel in pošteno narediti red. Koliko nesrečnikov je na tem nesrečnem mestu bilo tepenih do smrti, razkosanih, poparjenih s krppom, raztrganih po krvnih pseh — tega nobeden bolje ne ve od mene. Nad ducat jih je bilo samo onih, katerim sem ravno na tem mestu, kjer ti ležiš, zatisnila oči, ko sem jim prej že stregla cele noči. Ležir je vrag v človeški podobi. Pred petimi leti me je kupil in morala sem mu gospodinjiti. Kaj sem že pretrpela, kako ga preklijnala, kako mu grozila! Ali bilo je vse zastonj. Grenko privajenje me je vrglo ob tla in v prsih mi je ostala samo ena iskrica še, ta iskrica namreč, ki me priganja, da še tuintam postrežem bednemu sužnju.“

Gizela je umolknila in si obraz pokrila z rokama.

„Zdaj si je ničvrednež kupil mladega dekleta, ki se imenuje Emelina, če se ne motim,“ nadaljevala je strežnica po kratkem odmoru. „Eme-

lina naj bi bržčas stopila na moje mesto, ker sem jaz sama postala Ležirju nekoliko prenevarna. Deklica misli kakor ti. Dan za dnevom prebira sveto pismo, dan za dnevom izgovarja razne molitve. Bog je ne bo uslišal, kakor tudi mene ni hotel uslišati. Prišla bo tako daleč, kakor sem prišla jaz. In ti, Tom, si kot mož tem večji norec, če boš še vnaprej delal in mislil tako, kakor si delal in mislil dozdej. Vsi naši rojaki, kolikor jih je na plantaži, bi se nikakor ne premislili, če bi jim Ležir veleval, naj te pretepejo z biči; ti bi jih prikrival, a oni bi ti dobro povrnili s hudim."

„Oh, Gizela," prosil je Tom, „ne govorite tako dalje, ker sem prepričan, da so še ljudje, ki bi ravnali kakor jaz. Zame je na tej plantaži edino ta nevarnost, da bi lahko pomalem posirovel, kakor so drugi sužnji."

Gizela se je sklonila kvišku in ga začudena pogledala. Tom pa je nadaljeval:

„Jaz sem na zemlji izgubil vse, kar bi se lahko posvetno lepo imenovalo. Izgubil sem skrbno ženo in se moral ločiti od svojih ljubih otrok; dobrosrčen gospod, ki mi je obljubljaval zlato prostost, moral je nagloma umreti. Tako je šel up za upom po vodi. Ampak tolažim se, da je hotel ljubi Bog tako. Bog gotovo namerava, da me že na tem svetu očisti in me vrednega pripravi za drugi svet. In tega nočem na noben način izgubiti, če me le Bog ne zapusti."

Gizela je bila globoko ginjena.

„Oh, ko bi imel prav," vzkliknila je po kratkem premišljevanju, „mogoče sem bila sama kriva, da da mi ljubi Bog res ni mogel stati ob strani."

„On ne zapusti zvestih svojih," zagotovil ji je Tom. „Jaz vem to iz lastnega prepričanja in sem mu hvaležen. Pel bi mu zahvalno pesem kljub hudim bolečinam."

„Kdo pa so njegovi svojci?" vprašala je Gizela resno.

„Vsi, ki ne privolijo v kakšen greh," poučil jo je Tom.

„Tukaj pri nas morate privoliti," zavrnila mu je žena, »kajti tukaj ima sam satan svoje domovanje. On bo tebe in Emelino kosoma ugonobil. In če vaju bo vtaknil v vrelo olje, bode se prav satanski smejal in imel največje veselje z vajinimi mukami. Ali boš mogel trden ostati?"

„Z božjo pomočjo bom prestal vse," vzkliknil je Tom z navdušenjem. „Skozi senco telesne smrti me bo popeljal v svojo pravo domovino. Oh, zdaj razumem svojega Boga in razumem, čemu ravna tako z menoj."

Gizela je zrla v tla. Neka posebna čustva so prevladala njeno srce. Naposled je uprla svoj pogled zopet v bolnika in je začela pripovedovati:

»Hočem ti povedati iz svojega življenja. Rada bi vedela, kaj potem porečeš — ali *sem* še vredna, da bi bila šteta med one, ki jih ima Bog za svoje.

———Svojo mladost sem preživela v odlični hiši. Imela sem na razpolago več služkinj, ki so mi skrbno stregle podnevi in ponoči; tudi sem imela domačo učiteljico, ki me je poučevala v godbi, francoščini in risanju. Nakrat mi oče naglo umrje. Moja mati je bila njegova sužinja, a oče je vedno pozabil dati ji prostostno listino in tako je bila moja mati prodana v državo Arkanzas. Skoraj sem takrat obupala, a niti slutila nisem, da so dediči natihoma tudi mene prodali za dvatisoč dolarjev nekemu mlademu, bogatemu gospodu. Ta je nekoč stopil v mojo sobo, kjer sem sedela sama in jokala za ljubljeno materjo; jel me je tolažiti in mi prigovarjati, naj bom vesela in naj dam slovo brezuspešnemu žalovanju. Ker sem gospoda poznala že od prej in mi je bil znan kot dobrovoljen človek, čutila sem do njega neko posebno nagnjenje; ni se torej čuditi, če sem radovoljno sledila njegovemu pozivu in mu sledila na njegovo obširno domovanje. Pri njem se mi je godilo izvrstno. Lahko sem živela kot najmenitnejša gospa in sem imela vsega v izobilju. Gospoda sem imela od dne do dne rajši in bila sem tem srečnejša, ker mi je ponovno obljubil, da me vzame za ženo. V nekaterih letih sta okrog mene skakljala dva ljuhezniva otročiča, deček in deklica; kršena sta bila na ime Ivan in Marica.

Toda usoda mi ni ostala vedno mila. Moj zaročenec je imel mnogo prijateljev, kr so ga več-

krat obiskovali; med njimi je bil mož, ki mi je bil skrajno zoprn in katerega hudobni pogled sem prenašala le s težavo. Ta je začel mojega zaročenca zapeljavati k igri in nerednemu, pijančevskemu življenju. Neko noč je moj gospod pri igri izgubil toliko, da je naposled na kvarte stavil tudi mene in moja oba otroka ter nas zaigral na moža s hudobnim pogledom. To sem izvedela šele poznej. Ves zmeden in zbeگان je prišel zaročenec iz igralnice domu in sicer tako pozno, da se je že svitalo. Pristopil je k moji postelji in mi razburjen naznanil, da mora takoj oditi po nujnih opravkih, a da upa vrniti se v par tednih. Poslovil se je in odšel. Kmalu za njim je prišel hudogledi mož na plantažo, pokazal mi kupno pogodbo in me v moji obupnosti z otrokoma vred odpeljal na svoje posestvo. Sledili so zame težki dnevi, polni trpljenja in strahu. Ivan, moj sin, je bil samovoljen in trdovraten deček in ni vedno hotel ubogati novega gospodarja; tudi jaz sem bila samovoljna in naposled je naju začel sovražiti. Neko jutro slišim glasne napomočklice z dvorišča; brž hitim k oknu in vidim svojega sina, katerega sta držala dva moža. Kakor veter sem bila na dvorišču, kjer je stal voz, v katerega so bili že spravili jokajočo Marico, medtem ko se je Ivan krepko branil in kričal na ves glas. Poleg voza je stal gospodar in se hudobno režal. Moj prvi pogled na njega mi je povedal vse: prodal je bil moja dva otroka,

da bi me tem občutnejše zadel v materino srce. Kakor besna tigrinja sem se pognala v nečloveka, zgrabila ga z vso močjo za vrat in ga podrla na tla. Nastala je divja borba. A kaj sem premogla slaba ženska! Upešala sem in padla v omedlevico, ko sem v borbi dobila več krvavečih ran.

Ko sem se zopet prebudila, ni bilo voza nikjer več in vso onemoglo so me zanesli v mojo sobo. Brezsrčnež se po tem dogodku ni nič kaj prav počutil poleg mene. Nekaj časa me je še obdržal, a naposled se me je iznebil in me prodal na javnem semnju za sužnje. Neki kapitan, kateremu sem se usmilila, me je kupil po visoki ceni. Pripovedovala sem mu o svoji nesreči. Bil je skrajno dobrosrčen človek in se je trudil noč in dan, da bi mi zopet dobil oba ljubljena otročiča; toda trudil se je zaman. Pa je prišla huda kolera, ki mi je vzela dobrega gospodarja. Prišla sem zopet na prodajo in kupil me je zverinski Ležir, tako sem prišla v ta zemeljski pekel.

Oh Tom, povej mi, ali bi me Bog še hotel šteti med svojece?"

„Gotovo, uboga žena,“ potolažil jo je zamorec. „Kajti Bog vendar pravi: pridite k meni vsi, ki ste preobloženi z nadlogami in hočem vas okrepiti.“

„Oh ne, ne!“ zaklicala je Gizela strastno, »jaz hočem v pekel — v pekel hočem, da vidim tam vse svoje nečloveške mučitelje — da se jim

tam kakor krvava senca priklopim za pete in jih večno nadlegujem."

Strica Toma je stresel mraz, ko je slišal strastne besede, Gizela pa je skočila pokonci in je hitela v svoje stanovanje. Urno je stopila skozi priprta vrata, od koder je lahko pregledala vso gospodarjevo sobo. Oči so ji blestele divjega sovraštva in dalo se je soditi, kakor bi že na svetu hotela uresničiti svoje zadnje besede, ki jih je bila izrekla v Tomovi kolibi.

Gospodar je slabovoljen hodil po sobi in držal roki sklenjeni za hrbtom. Zrl je mrko na tla in govoril sam sebi ter vmes škrtal z zobmi:

„Vse mi nagaja," siknil je skozi zobe. „V prvi vrsti nerodno dekle s svojim izbranim imenom in naposled še ta pobožni fantalin. Sredi bombaževe žetve smo in če sodim prav, bodo me vsi sosedi prehiteli s svojim bombažem in ga veliko pred menoj spravili na trg. Zase pa bom našel zadnje kupce. Najboljšega delavca mi je Sambo danes preveč pohabil. Črtim tega priliznjenega paznika nad vse druge sužnje. In kako mi je zbil Toma! Ravno kakor bi vedel, da ga hočem postaviti nadpaznika in bi mu Sambo moral biti podložen. To so kreature!"

„Prav je tako!" oglasil se je glas za njim tako nepričakovano, da se je Ležir prestrašil. Stresel se je po vsem životu in se naglo obrnil. Pred seboj je zagledal Gizelo.

„Ha — ti si — Gizela!" zaklical je osupnen.

Žena ga je merila s strogimi in neprijaznimi pogledi, katerih se je gospodar navidezno silno bal, kajtf rekel je: „Gizela, ne zri tako v mene! Bodiva si zopet dobra prijatelja. Bodi pametna in daj si dopovedati. Imel sem namreč hude sanje, ki so me prebudile in me pregnale z ležišča. Prikazala se mi je namreč moja rajna mati, pokrita čez obraz z belim pajčolanom. Ko je zadnjega razgrnila, pokazala mi je tako žalosten obraz, da se mi je pretresel mozeg v kosteh in sem se takoj prebudil."

„Cemu pa si dal nedolžnega Toma tako zverinsko in neusmiljeno preteptsti?" vprašala je Gizela, ki je spretno porabila sanje praznovernega okrutneža in jih brž spravila v zvezo z današnjim okrutnim gospodarjevim poveljem.

„Zoperstavljal se mi je," branil se je gospodar, „in sicer se mi je zoperstavljal na način, kakor se še dozda napram meni ni upal nihče ravnati. Ampak hočem ga pokoriti in naj mu dam polomiti vse kosti."

„Seveda, ker se hočeš pripraviti ob svojega najboljšega delavca — ker se hočeš izogniti vsem ugodnostim zgodnje žetve!" nasmejala se je Gizela porogljivo.

„Fantalinu hočem odpustiti," ugovarjal je gospodar malodušno, „če me prosi za odpuščanje.

In še vseeno ga postavim za svojega paznika, ako mi hoče biti poslušen in se pokori mojim ukazom."

„Saj lahko še enkrat poskusiš z njim," rekla je žena, „a uverjena sem, da njegove železne volje ne boš mogel streti."

Gizela je zapustila gospodarja, ta jpa je zamišljen stopal po sobi gor in dol. Začelo se je že daniti in kmalu je solnce zasijalo in prepodilo gosto meglo, ki se je dvigala iz močvirnih pustinj okrog Ležirjeve plantaže. Ležir je ugasnil luč, vzel širokokrajčen slamnik in Šel na prosto.

„Hočem govoriti z njim," mrmral je pred se, „mogoče si ga vendar uklonim."

Podal se je proti kolibi. Med potom so cvilili psi nanj in ga pozdravljali, dobro poznajoč njegovo neusmiljeno, vedno z bičem oboroženo roko. Po utah se je pričelo prvo gibanje, kajti čez pol ure se je začelo novo trpljenje za uboge sužnje.

Čudovit beg.

Ko je Gizela zapustila Toma, polastil se je tega lahek spanec, ki pa ni trajal dolgo, ker so ga pregnali nagli in krepki koraki, bližajoči se revni kolibi. Tom je še dremal, ko je slišal, da je nekdo vstopil. Vzravnal se je torej v postelji, kolikor so mu bolečine in splošna slabost pripuščale. V prišlecu je spoznal svojega gospodarja.

„No, stara kljuka," rekel je Ležir pol zaničljivo, „kako so ti koristila moja zdravila?"

Ranjenec ga je mirno pogledal in molčal.

„Vstani!" zapovedal je Ležir.

Tom je vstal z veliko težavo in počasi, ker so ga rane pri gibanju skelele in je bil vsled izgube krvi skrajno oslavljen.

„Poslušaj me, stari grešnik," nadaljeval je gospodar. „Imel sem dobre namene s teboj in sem te hotel postaviti za paznika. Sam si kriv, da ni prišlo tako daleč. Bil si trdovraten in neubogljiv, in moral sem te dati kaznovati. Prosi me torej odpuščanja in vse bo prišlo zopet v stari tir. Kot tvoj gospodar lahko to zahtevam."

Stric Tom je resno zrl gospodarju v obraz, a ni nikakor kazal, kakor bi hotel ustreči njegovi želji. —

„Ali bo kmalu, fantalin!" razsrdil se je Ležir.

Suženj je miren stal na svojem mestu, a ni zinil niti besedice.

„Na kolena, zamorski pes!" zropotal je posestnik in dvignil pest, da bi udaril sužnja.

„Jaz nisem zakrivil ničesar, gospod," odgovoril je Tom prostodušno. „Moja vera mi prepoveduje uganjati neusmiljenosti in pretepati bedne stvari."

„Norec si," rekel je gospodar, toda glasumu je naenkrat postal milejši. „Imej zgled na mojih paznikih Sambu in Gvimbu! Ali jima ne

gre prav dobro? Kaj jima manjka? Ali ne ravnaj dobro z njima? In glej — vedno sem še pripravljen poveriti ti prvo pazniško mesto. Ampak če se kažeš še naprej tako upornega, tedaj te dam živega speci kakor mrjasca."

»Gospod, vsakemu tvojemu povelju ne morem biti poslušen," trdil je Tom mirno.

»Čemu ne?" čudil se je Ležir.

»Ker ne smem svoje duše pogubiti, kajti ona je last božja," poučil ga je zamorec.

»Moja je, preklicani Afrikanec!" zahrul je gospodar z divjim glasom. »Zapomni si, da ti bom znal pregnati tvoje posebne muhe."

Po teh besedah je dvignil svoj težki bič. Preden pa je mogel udariti, dotaknila se ga je roka. Urno se je ozrl in presenečen je zazrl Gizelo, ki ga je gledala z žugajočimi pogledi. Teh pogledov ni mogel prenašati in bilo je videti, da g^âa zagonetna žena obvladuje na podlagi svojih pogledov z neko posebno nadnaravno močjo.

»Simen Ležir, pusti tega moža pri miru!" zagrozila je pomočnica v sili. »Volje njegove ne boš nikdar premagal, kajti pekel nikdar ne more zmagati nebes. Povrh si pa pokvariš najmarljivejše roke za delo in tudi žetev."

Zadnje besede so na mah pregnale Ležirjevo jezo, tako čarodejno. so vplivale nanj.

»Naj še bo za tokrat," rekel je mirneje, »ker nimam časa brigati se za vse posamezne malen-

kosti. Ampak prišel bo trenutek, ko se bo pred menoj zvijal kakor črv v prahu ter prosil usmiljenja, če si bo še nadalje upal zoperstavljeni se meni, meni Simenu Ležir. Upor, kakoršnega je kazal včeraj, moram mu na vsak način pregnati."

Ležir je zapustil kolibo in se podal po svojih opravkih. Gizela pa je ostala pri Tomu ter mu znovič umila rane; tudi mu je pripravila jedi in pijače. Med svojim opravljanjem je molčala in tudi molče odšla.—————

Minilo je več tednov. Stric Tom je bil okreval in rane so se mu zacelile. Delal je zopet po svoji spretni navadi na polju. Njegov trdni značaj in njegovo požrtvovalno vedenje sta mu pomalem pridobila srca vseh sužnjev, ki so mu izkazovali vsestransko spoštovanje in ljubezen. Mnogo jih je prihajalo zvečer k njemu, ker so pri njem iskali tolažbe, in vsak večer je imel priliko, kazati jim knjigo in citati iz nje odstavke, na podlagi katerih jim je skušal dokazati, kje on sam zajema potrebno duševno moč.

Nekega večera je prišla tudi Gizela in sicer o priliki, ko sta bila sama. Vedla se je nekaka tajinstveno.

„Cas rešitve je tukaj!" rekla mu je tiho, a z odločnim glasom. „Surovežu sem med žganje, katerega vedno uživa v obilni meri, primešala nekoliko opija in zadnji bo povzročil, da se pred potekom šest ur nikakor ne bo prebudil. Emelina

in jaz te bodeva na begu spremljali; tudi orožje za uspešno brambo imam pripravljeno."

„Gizela, Gizela!" pokaral jo je Tom skrajno resno, „kako bi naj storil kaj nepravlega!"

„Kaj, ti nočeš pobegniti?" začudi se Gizela.

»Ne, ne morem I" odgovori ji Tom. „Ostati moram na svojem mestu, kamor me je postavil Bog. On je vodil moje življenske pote in me privedel semkaj.*"

„In kaj naj počne dobra in pobožna Eme-lina," vzkliknila je žena, „ali naj celo propade in se pokvari?"

Tom se je zamislil. Čez nekaj časa pa je menil: „Ve ubogi ženski lahko pobegneta, kajti vajini duši sta tukaj v nevarnosti, da se za vso večnost pokvarita. Pojdita v- božjem imenu! Bog vama daj srečen pot iz tega pekla!"

„Ce nočeš z nama," rekla je Gizela, „tedaj bodeva ušli po drugem potu, kakor sva bili prvotno namenjeni — samo da se izmotava iz oblasti brezsrčnega in nasilnega trinoga. Hočem ti povedati, kako in kaj mislim ukreniti. V gospodarjevi hiši, ravno nad mojo spalnico, je mala podstrešna čumnata, o kateri krožijo čudne govorice. Kratko pred mojim prihodom na to plantažo je gospodar v dotično čumnato zaprl mlado zamorko,- katero so po nekaterih dneh mrtvo odnesli iz hiše. Od tega časa krožijo med zamorci vesti, ki so kaj čudne. Ta in oni trdi, da je ponoči iz čumnate slišal posebne

glasove, zdihovanje in strašno ječanje; celo hudo-delec Ležir, ki je sicer že itak močno podvržen praznoverju, ni prost strahu pred dozdevnimi nočnimi glasovi. Govorico sem dobro porabila za svojo namero. Pred nekoliko dnevi sem dala vse svoje reči prenesti v drugo sobo. Gospodar je to videl in me je vprašal po vzroku preselitve. Povedala sem mu, da mi v svoji dosedanji sobi ni več prestatati, ker ni ponoči v čumnati nad mano nikakšnega miru. In kako je ničvrednež zdaj izbulil svoje surove oči! Njegovega pogleda nikdar ne pozabim. Na prvi mah sem bila uverjena, da mi je vse verjel.

„Kaj — kaj se je godilo?“ jecljal je prestrašen.

„Ponoči ne morem spati!“ odgovorila sem mu.

„Cemu ne?“ vprašal je radovedno.

„Ker nekdo od polnočne ure pa do zore hodi po čumnati, zdihuje in joče,“ sem odgovorila.

Zdaj bi ga naj videl, Tom. Postal je smrtnobled in začel se je tresti po vsem životu. Obraz mu je bil nepopisen. Nekakšna kurja koža se mu je naredila na njem in zeblo ga' je tako, da je zapovedal zakuriti peč.

Moja preselitev mu je bila po volji, ker ni nič rekel in se je takoj zaklenil v svojo sobo. Moj načrt je sedaj ta, da izginem z Emelino, do katere me navdaja neko posebno sočutje. Naredila bom pa tako: z Emelino se bodeva skrili v čumnato. Ležir naju bo dal iskati s svojimi psi in

bo preiskal vsa močvirja okrog svoje plantaže. Našel naju seveda ne bo, midve pa bova izvršili beg šele potem, ko bo naju gospodar menil že na varnem. — Kaj rečeš k mojemu načrtu, stric Tom?"

„Vsemogočni naj vaju podpira in vama pripomore k srečnemu cilju!" vzdihnil je zamorec. Nato sta se poslovila, usoda pa je hotela, da se nista videla nikdar več.

Drugo jutro je gospodar zgodaj odjezdil, da si prežene nadležno oмотico, povzročeno po opiju. Tedaj je rekla Gizela Emelini: »Prišel je za naju čas rešitve. Pripravi se!"

Čez nekaj časa sta zapustili hišo. Gvimbo ju je videl in brž je vedel, kaj nameravata. Nekaj časa je gledal za njima in si mislil: Gotovo nameravata pobegniti. No — jutri bomo imeli prijeten dan. Ženski se gotovo skrivata v močvirju. Našel ju bom in žganje bo teklo, da bo veselje. Gospodar me bo nagradil in me mogoče postavil za nadpaznika. Le čakaj, Sambo! Dobro ti hočem povrniti vse muke, ki si mi jih svoječasno povzročil.

Gizela je z Emelino res hitela v močvirje, kjer sta se skrili in pričakovali mraka. Bili sta za ta dan brez skrbi, ker se gospodar dolgo ni vrnil domu, a se vsled močvirnih tal okrog posestva zasledovanje ponoči ni moglo vršiti. Kakor je legel mrak na zemljo in je se jela dvigati večerna

megla, stopili sta begunki v plitev potok, ki je tekel blizu posestva; v potoku sta šli dalje nazaj proti hiši, da bi psom vzeli sled, in sta se neopazovani vrnili v podstrešno čumnato.

„Tukaj sva na varnem kakor v nebesih!“ oddahnila si je Gizela.

„Ampak kaj bodeva uživali?“ vprašala je Emelina.

„Brez skrbi sva! Vse sem pripravila pravočasno,“ potolažila jo je Gizela. Odmaknila je par zabojev in tukaj je bilo pripravljeno ležišče iz žimnic, ki jih je skrbna Gizela neopazovano bila spravila v čumnato. V velikem zaboju je Lilo živil za več tednov, pa tudi nekaj knjig ni manjkalo. Skozi malo linico, preprto z motno šipo, se je dalo previdno in za silo videti, kaj se godi na dvorišču. Gizela in Emelina sta si skrivališče uredili, kolikor lagotno sta si le mogli in kolikor jima je prostor pripuščal.

Gizela je ponoči stala pri linici na straži in pazljivo poslušala. Slišala je, kako se je Ležir vrnil domu in kako mu je Gvimbo poročal o begu. Gospodar se je glasno in škodoželjno nasmejal.

»Jutri ju najdemo in iztaknemo kakor divjega zajca,“ rekel je glasno, „to bo zabava! Imeli bomo vsaj zopet enkrat nekaj izpremembe v vsakdanjem enakomernem in dolgočasnem življenju.“

Po teh besedah se je gospodar podal v svojo sobo, Gizela pa je legla k počitku. Dolgo ni mogla

zaspati, ker ji radovednost do dogodkov drugega dne ni dala miru.

Komaj se jo zjutraj zasvitalo, že se je na plantaži pričelo živahno gibanje. Oboroženi zamorci so se od vseh strani zbirali na dvorišču. Psi so bili privezani, Gvimbo in Sambo pa sta imela opravkov čez glavo. Naposled se je na dvorišču pojavil tudi gospodar, dobro oborožen, da bi dal znamenje za zasledovanje.

„Gotovo sta si obe v nocojšnji megleni noči preskrbeli v močvirju vsaka svoj pošten nahod,“ nasmejal se je porogljivo in udaril z bičem po zraku.

Paznika sta se pokorno nasmejala in vprašala, kakšno darilo dobi tisti, ki ženski izsledi.

„Kdor ju prvi najde, dobi petindvajset dolarjev!“ odgovoril je gospodar.

Začel se je lov na begunki. Psi so z glasnim lajanjem hiteli po sledu, lovci pa so jim po možnosti naglo sledili. Jata se je izgubila proti smeri, katero sta si bili prejšnji dan izbrali begunki. Gizela se je zaničljivo smeje vrgla na ležišče in je skušala nadomestiti prikrajšano nočno spanje. Minila je ura za uro. Na plantaži je bilo mirno. Proti poldnevu se je zopet pojavil trušč iz daljave. Lovci so se vračali. Bili so od pet do temen oškropljeni z blatom, psi pa tako utrujeni, da so se komaj gibali. Naposled je na konju prijezdil tudi go-

spodar. Divje je gledal okrog sebe in same togote je škrtal z zobmi. Jezno je skočil raz konja.

„Kaj takšnega se mi še ni zgodilo!“ zagrmel je s hripavim glasom in je jezno zrl na svoje ljudi. »Najmočnejše in najspretnejše zamorce, ki so mi kdaj ušli, sem vsikdar imel že v par urah, a ti dve slabotni ženski — vrag ju vzemi — imata me pošteno za norca. Toda hočem ju na vsak način imeti še danes. Potecite k sosedom, da nam pridejo s svojimi ljudmi in psi takoj na pomoč. Vsak grm in vsako lužo v močvirju bomo preiskali — in naj me stane, kolikor hoče. Oh, ta Gizela — preklicana ženska!“

Po nekaterih urah so od vseh strani prihajali oboroženi jezdecji s svojimi psi. Hrušč in lajanje je naraščalo in zavladovalo je prav divje vrvenje na plantaži.

„Sto dolarjev dam tistemu, ki ju najde!“ prepil je gospodar Ležir množico in kmalu se je truma zopet pomikala proti močvirju. V daljavi je krik pomalem pojmal in na plantaži je zopet zavladoval nekaljeni mir. Gizela in Emelina pa sta v čumnati brezskrbno sedeli na svojih ležiščih in v zabavo in v preganjanje dolgčasa čitali knjige.

„Bog naju bo gotovo rešil,“ rekla je Gizela, »in beg se nama posreči, kakor zopet zavlada vsakdanje življenje na plantaži.“ Emelina se je hvaležno oklenila požrtvovalne in premetene prijateljice.

Nastopila je mirna, tiha noč. Edino okna gospodarjeva so bila razsvetljena. Z velikimi koraki je Ležir hodil po sobi. Bil je bled vsled jeze in celodnevne napora. Barva njegove obleke ni bila spoznati, tako je bila oblatena in premočena.

»Ogoljufan sem,« sikal je skozi zobe, »dva-krat in trikrat sem ogoljufan! Noben vrag mi žensk ne privede več. Samo današnji dan me je stal čez tristo dolarjev. Svojim sosedom sem moral na mizo dati najboljšega vina — in kako so ga pili! Takšnega pitja na tuje stroške še nikdar nisem videl v svojem življenju. Povrh sem z Gizelo izgubil tisoč dolarjev, z Emelino pa dvanajst sto. Če računam skupno izgubo, presega dobiček vse letošnje žetve. Moram res pogledati, koliko še imam denarja.»

To rekši stopi k omari, kjer je v predalu shranjeval svoj denar. Ko izvleče predal, odskoči, kakor bi ga bila pičila kača. Kaj pa je bilo? — Predal je bil popolnoma prazen.

»Vrag vzemi Gizelo!« zakliče s tresočim glasom, »tudi oropala me je. Oh, ko bi jo zdaj imel v svojih pesteh! Zadavil bi jo — pri živem truplu bi jo dal peči. Ampak imam še nekoga, nad katerim se lahko maščujem in si ohladim svojo jezo. Tom je bil gotovo z ženskama v zvezi in je vedel za njune nakane; bržčas~ tudi ve, kje imata svoje skrivališče, kajti zemlja ju gotovo ni požrla. Bo pač on delal pokoro. Do zadnje kaplje

krvi ga dam pretepesti in mi je vseeno, če zraven pogine. Ker je izguba že itak velika, naj izgubim še teh dvanajst sto dolarjev, ki sem jih moral dati za črnega hinavca."

Ležir je preklinjal še nekaj časa, potem se je izmučen podal k počitku. Spal je tako trdno, da se je prebudil šele tedaj, ko je stalo solnce že visoko na nebu.

Prepozno,

Ko se je gospodar prebudil, so njegovi sužnji že pridno delali na polju; tudi Tom je bil med njimi in je kakor navadno delal za dva. Med delom je mislil na svojo daljno domovino v Kentukiju, na svojo ženo in otročiče, a spominjal se je tudi gospe Šelbij in njenega sina Mirka, ki mu je bil obljubil, da ga poišče in ga oprosti. Po Tomovi sodbi je moral biti Mirko zdaj že odrasel mož. Oh, kako si je Tom želel odtod! Edina tolažba, ki jo je še imel, mu je bila ta, da je tudi med belokožci tuintam naletel na dobre ljudi. V mislih ga je nakrat motil Sambov glas. Pogledal je kvišku in je zagledal oba paznika, ki sta se mu bližala najurnejših korakov.

„Tom," klical je Sambo že od daleč, „danes jih boš dobil! Danes nimaš pričakovati nič dobrega. Gospod Ležir je ves kakor v plamenu. Trdi

namreč, da dobro veš, kje sta Gizela in Emelina. Mogoče si jima celo pripomogel k begu."

Po teh besedah sta ga zgrabila in tirala proti hiši. Molče kakor jagnje jima je sledil suženj; samo oči je imel obrnjene proti nebu, kakor bi tamkaj iskal mogočnega pomočnika v svojih nadlogah.

Gospodar je stal na mestu, kjer je navadno izpraševal svoje podložnike in jih obenem tudi dal mučiti, oziroma pretepati. Z divjim pogledom je meril svojo žrtev, ki se mu je mirno in udano v božjo voljo bližala. Stoje pred svojim gospodarjem je Tom vzravnal svoje telo in brez vsake bojazni zrl Ležirju v obraz.

»Kje sta Gizela in Emelina?" zakričal je Ležir s hreščečim glasom.

Zamorec je molčal in resno, a odločno pogledal gospodarju v oči.

„Ali dobim kmalu odgovor?" zagrmel je Ležir in udaril zamorca z bičevim držajem v obraz.

„Ne dam nikakšnega odgovora!" bilje kratek, jedrnato izrečen odgovor.

Kakor tiger je skočil gospodar v Toma, zgrabil ga za vrat in siknil skozi zobe: „Fantalin, vedi, da sem se odločil te ubiti. Ped za pedjo ti dam iztrgati tvoje črno življenje iz črnega ničvrednega telesa!"

»Stojim pod varstvom božje roke — stori z menoj, kar hočeš!" bil je ravnodušen odgovor.

„Ne, nisi v božjih rokah, ampak v mojih!“ zropotal je gospodar, ki si vzlic zamorčevi neustrašenosti ni vedel pomagati in bi se bil najrajši razpočil brezmerne jeze.

„Naj velja tvoja beseda, ampak — kakor sem imel že večkrat priliko izreči — v tvojih rokah je samo moje telo, duša pa je onega nad nami, in če me pri priči ubiješ, duše mi ne boš pogubil!“ odgovoril je Tom tako hladnokrvno, da je Ležir res osupnil. „Toda slušaj, gospod! Tudi ti boš dajal svoječasno pred Bogom račun o svojih dejanjih in tudi tebi bo prišla dolga večnost. Kako se boš pred Bogom zagovarjal, je tvoja skrb. Ampak prosil bi te, da ne pogubiš po nevrednem ali celo nepotrebnem svoje duše, katero bo Bog ob tvoji smrtni uri zahteval od tebe.“

Za nekaj trenutkov je Ležir izpustil zamorcev vrat in je nekako zmeden zrl okrog sebe. Bilo je na prvi mah videti, kakor bi premišljeval sužnjeve besede. Nato je ostro pogledal Toma, rekoč: »Vprašam te kot vernega kristjana — kje sta Gizela in Emelina? Ali ti ni ničesar znanega o njunem begu?“

»Nekaj sem slišal,“ bil je odgovor.

„Ali ti je Gizela razodela svoje namere?“ poizvedoval je gospodar navidezno mirno, a 2 lokavim pogledom.

„Da, gospod!“ pritrnil je Tom.

»Pripoveduj mi!“ zapovedal je gospodar.

„Ne smem in ne morem!" rekel je zamorec.

„Kdo ti prepoveduje?" vprašal je gospodar.

„Tisti nad nami, ki pozna in izkuša naša srca!" odgovoril je zamorec.

„Nesnaga črna!" zahropel je Ležir in udaril z bičem reveža s takšno močjo po glavi, da se je zgrudil na tla. „Sambo — Gvimbo——dajta mu jih, dokler ne obleži mrtev!" zapovedal je z glasom, ki ni bil več človeški in seveda sta surova paznika skočila nad svojo žrtev kakor dve zverini. Saj sta že komaj čakala tega trenutka. Sledili so grozni trenutki. Ker sta se paznika hotela prekositi drug drugega, sta izvrševala svojo zverinsko nalogo vsak po svoji najboljši moči. Ubogi Tom je obležal na tleh in omedleval, če je pa bil za trenutek pri zavesti, je molil.

Naposled sta paznika prenehala, ker sta bila preveč upehana.

„Gotovo je mrtev, gospod!" menil je Gvimbo.

„Zavlecita ga v kolibo!" zapovedal je gospodar. Bil je smrtnobled in je brž odkorakal proti svojemu domovanju, kjer je urno izginil za durmi.

Paznika sta dvignila ubogo žrtev in ga zanesla v kolibo. Zrahljala sta mu ležišče in ga previdno položila nanj. Nato sta ga slekla in mu izprala grozne rane, pomazala ga z oljem in ga ovila v sveže platno. In glej, pri pogledu na nesrečnega mučenika sta se začela podivjana moža grenko

solziti. Skelele so ju rane, ki sta jih bila po gospodarjevem povelju zadala svojemu rojaku. Pobožna krotkost pretepenega Toma je nehote omehčala njuni srci.

„Stric Tom,“ šepetala sta med delom, »odpusti nama. Storila sva ti hudo krivico.“

Tom še ni bil mrtev. Odprl je svoje krotke oči, ker je samaritansko delo paznikov blagodejno uplivalo na njegovo telo.

„Tom, odpusti!“ prosila sta paznika znovič.

Revež ju je prijazno pogledal in je z veliko težavo pokimal z glavo, češ, odpuščam vama, ker sta slepo, podivjano orodje v rokah še bolj podivjanega gospodarja.

Da jima mučnik odpušča, zdelo se je paznikoma, kakor bi jima žareče oglje sipal na glavo. Vila sta svoje neusmiljene roke in preklinjala ničvredno gospodarjevo povelje. Ihtela sta na glas.

Minila sta dva dneva po tem groznem dogodku, ko prijezdi proti večeru na Ležirjevo plantažo mlad jezdec. Dospevši na dvqriščē, skoči s konja in vpraša po gospodarju. Že v prihodnjem trenutku je stala okorna, širokopleča gospodarjeva postava pred njim in ga nekako radovedno opazovala.

„Mirko Selbij sem, doma iz Kentukija,“ predstavil se je jezdec, in sem prišel poizvedovat po nekem zamorskem sužnju, z imenom Tom. Neka

gospa, sestra njegovega prejšnjega gospodarja, mi je povedala, da ste ga kupili vi. Ali je resnica?"

„Res je," odgovoril je Ležir in raztegnil svoja že itak široka usta. „Ampak, ko sem Toma kupil, sem si obenem kupil tudi pameti. Starec je ničvreden puntar, svojeglaven in drzen."

Mladenič je zardel v obraz, rekoč: „Ne morem si predstavljati, da bi bil naš nekdanji dobri stric Tom nakrat postal tako napačen človek." Mirko je bil tako razburjen, da je komaj govoril in se mu je tresel glas.

„To vem jaz najbolje," nadaljeval je Ležir, „saj me je šele pred par dnevi spravil ob dve sužinji, ker jima je pripomogel k pobegu. Toda dal sem mu zato okusiti bič, da ga bo bržčas imel popolnoma dovolj.

Mirko je bil kakor brez uma; vsled nezmerne jeze rdeči obraz mu je postal mahoma bled in mladenič je krčevito stiskal pesti. Toda po nekaterih trenutkih se je za silo premagal in samo vprašal je: „Kje je nesrečnež?"

Gospodar je pokazal na kolibo, švrknil je s palcem in sredincem ob dlan in pokazal mlademu možu hrbet. Zadnji je izročil konja nekemu dečku, da ga je držal, sam pa je z urnimi koraki pohitel proti označenem poslopju. Srce mu je močno bilo, ko je stopil v borni prostor. V kotu je zapazil ležišče, na katerem je nekdo ležal. Bil je že takšen

mrak, da so se predmeti le s težavo ločili. Mirko je padel pred ležiščem na kolena in vzdihnil:

„Stric Tom — dragi stric Tom — takšnega te moram najti!“

„Kdo me kliče?“ vprašal je rahel glas.

„Jaz sem — Mirko Selbij,“ odgovoril je prišlec in se začel na glas jokati.

Tom se je z veliko silo nekoliko vzravnaval v postelji, pogledal s svojimi zvestimi očmi mladeniča, nato pa je s slabotno svojo roko prijel Mirka za desnico in rekel z ginjenim glasom: „Bodi ti tisočkratna zahvala, ljubi Mirko. Prišel si, kakor si mi sveto obljubil in vedno sem bil uverjen, da prideš gotovo — ampak prihajaš prepozno. Stricu Tomu so trenutki že odšteti.“

»Glavo bom stri Ležirju!“ zaklical je Mirko v nezmerni bolesti.

»Ne, ne, Mirko!“ šepetal je umirajoči j » Bog ga bo sam sodil. Spominjaj se izreka: Ljubite svoje sovražnike, blagoslovljajte tiste, ki vas preklinjajo in storite dobro tistim, ki vas sovražijo in preganjajo.“

Mladi Selbij je s silo premagal svojo jezo in je vprašal Toma, kako se počuti.

»Ranjen in pretepen sem tako, da bom kmalu užival nebeško veselje,“ poučil ga je umirajoči.
»Odločeni so mi samo še nekateri trenutki. Toda

prosim te, Mirko, ko prideš domu, ne povej moji ženi Katarini ničesar o tem, kar se je zgodilo in kar si videl. Ampak prosim te, da si opora njej in mojim otročičem. Ali boš storil tako?"

„Oh, dobri stric Tom," ihtel je mladi mož, „saj ti obljubujem, ampak ne govori tako."

„Hvala, ljubi prijatelj I" zašepetal je zamorec, glava pa se mu je sklonila nazaj na bombaževo blazino, katero sta mu bila paznika dala pod glavo. Začel je hropeti. Obraz se mu je izpremenil, sapa je jela zastajati in že se je njegova duša ločila iz te zanj tako solzne in trpljenja polne doline. Našel je toliko zaželjeni večni mir.

Mladi Selbij je mrtvemu zatisnil oči in je z globokim vzdihom stopil na prosto. V prsih je čutil nepopisno boleost. Simen Ležir, ki se je bil radoveden približal kolibi, zastopil mu je pot. Mirko se je komaj vzdržaval.

„Tom je mrtev," rekel je žalostno z zamolklim glasom.

Gospodar je samo potresel ramo.

„Kaj zahtevate za njegovo truplo?" vprašal je Mirko.

„Ce se vam truplo tako dopade, vzemite ga," odgovoril je gospodar zaničljivo, nato je poklical dva zamorca in jima veleval, naj mladeniču pomagata pri pogrebu.

Mirko je Tomovo truplo zavil v svoj plašč, položil ga na majhen voziček in oba pomočnika sta potegnila ter peljala mrliča ven s posestva. Mirko je izven Ležirjevih zemljišč opazil prijazen grič, na katerem je stalo nekaj drevesc. Tukaj sem je dal Tomovo truplo zapeljati. Grob je bil kmalu izkopan in truplo položeno vanj. Mirko je pokleknil in molil, a tudi zamorca, katerima so tekle debele solze po izmolzlih obrazih, sta storila tako. Na prijaznem gričku pričakuje zvesti zamorec vstajenja na sodni dan.

Mirko Selbij se je podal nazaj na plantažo, zamorcema pa je dal lepo plačilo. Stopila sta k njemu, kakor bi mu hotela kaj povedati.

„Česa želita, moža?“ vprašal ju je mladi Kentukijec. „Ali nista s plačilom zadovoljna — hočeta še več?“

„Ne, gospod, s plačilom sva zadovoljna,“ rekel je prvi.

„Kaj bi pa rada?“ poizvedoval je Mirko.

„Oh, ko bi bil gospod tako dober in bi naju odkupil, ker je na posestvu gospoda Ležirja za nas sužnje najslabše življenje!“ prosila sta zamorca.

Kentukijcu so stopile solze v oči.

„Ne morem,“ odgovoril je, „ker nimam za ta namen dovolj denarnih sredstev. Sicer pa je

iudi vprašanje, ali bi vaju gospod Ležir sploh hotel prodati, ker mu po begu dveh zamork in Tomovi smrti primanjkuje delavskih moči."

Zamorca sta povabila glavo in žalostna odšla proti plantaži. Mirko jima je počasi sledil, ker je šel po svojega konja. Kmalu ga je imel. Ravno se je hotel dvigniti v sedlo, ko se nedaleč od njega prikaže gospodar. Mirko stopi urno k njemu in ga ostro pogleda. Ležir radovedno upre svoje oči vanj.

»Naznanil vas bom sodišču, ki strogo kaznuje takšna nečuvena hudodelstva, kakršna si upate uganjati napram svojim revnim sužnjem!" zapretil je Mirko Ležirju.

„Ah, kaj! Kdo naj priča?" zarezal se je Ležir. „In čemu je treba toliko besed in razburjenosti glede mrtvega zamorca, ki ga ne morete več obuditi."

To je bilo preveč vročekrvnemu Kentukijcu. Kakor strela se je pognal mladenič na Ležirja in ga je s silnim udarcem v obraz kakor bivola pobil na tla. Nekaj časa je obležal na tleh, ker je bil ves omoten, potem pa je počasi pobral svoje ničvredne kosti. Plaho je pogledal na mladega hrusta in se molče umaknil njegovim žugajočim pestem. Mirko Šelbij je zajahal konja in odjezdil.

Konec.

V Iuki mesta Orleansa je na mogočni reki Misisipiju ležal velik parnik. Iz mogočnih dimnikov se je valil gost dim v znamenje, da se je pripravljajal parnik za pot proti severu. Kmalu se je res oglašila ladjina piščal, vrvi, za katere je bila ladja privezana, so se potegnile na krov in velikan se je začel premikati proti sredini reke. Stroji so šumeli in ladja je škrtala, ker je bil vodni tok močan in je bilo s silo premagati vodno moč, preden je prišla para do svoje popolne veljave.

V ospredju je na krovu stal popotnik in je resno ter zamišljeno zrl na ogromno skupino hiš, ki so se kakor trak razvrščale ob rečnem bregu. Potnik je bil znani. Mirko Selbij, ki se ni nič kaj vesel vračal v svojo domovino. Skelelo ga je v prsih, da je prišel za dobrega Toma prepozno. Natihoma je preklinjal grozno suženjstvo in surove postave, ki dovoljujejo brezpravičnost najrevnejših slojev črne Človeške pasme. V mislih je prisegal, da hoče vedno in povsod delovati na to, da se odstrani suženjstvo, da preneha prokletstvo, ki kakor krvava mora tlači revne črnokožce.

Parnik je vozil vedno nagleje. Ob rečnih bregih so se prikazovala in zopet izginjala večja in manjša mesta. Parnik je mnogokrat postal, da izkrca potnike in sprejme zopet novodošle. Število

na krovu je postajalo vedno večje. Med potniki je mladi Mirko Selbij opazil tudi dve ženi, ki sta se vedli, kakor bi bili mati in hči. Po barvi kože se je dalo soditi, da nista popolnoma zamorskega plemena, ampak različnih staršev, kakršnih prebivalcev se mnogo najde posebno v južnih ameriških državah, kjer niso zakoni med belokožci in črnokožci nič redkega. Bili sta obe lepega obraza. Mlajša se je vedla plaho in skromno, starejša pa je imela odločen in krepek nastop; neustrašeno je zrla po mnogoštevilnih potnikih.

Nakrat zazre njeno oko mladega Mirka Selbij, ki je sam zase stal na krovu in zamišljeno zrl na rumene valove reke Misisipi.

„Emelina,“ .rekla je tiho svoji spremljevalki, „gflej, tamkaj stoji mladenič, ki je prijezdil k Ležirju pred osmimi dnevi in obiskal ubogega Toma. Dobro sem si ga zapomnila in sem videla, da ni ravno oprezno ravnal z divjakom.“

Po teh besedah se je približala mlademu možu in ga z vljudnim glasom vprašala po imenu mesta, ki se je začelo kazati od severne strani.

Mladi Kentukijec je enako vljudno odgovoril na vprašanje, a je bil malobeseden. Gizela — v njej spoznamo našo znanko z Ležirjevega posestva — se obrne do svoje spremljevalke, ki je tudi bila pristopila, z .besedami:

„V to mesto, Emelina, je divji Ležir jezdil večkrat, ker je navadno tukaj prodajal svoj bombaž.“

Mirko Selbij se je pri imenovanju posestnika Ležirja nehote obrnil k Gizeli in vprašal, ali ji je mož, katerega je pravkar imenovala, znan natančneje.

Gizela mu je začela pripovedovati, da sta ona in njena spremljevalka dotični dve sužinji, ki sta pobegnili Ležirju. Prosila je mladega moža pomoči in varstva, kar je Mirko rad obljubil. Kmalu so vsi trije sedeli pri majhni mizici in se razgovarjali. Gizela je pripovedovala o življenju zamorcev na Ležirjevej plantaži; vedela je povedati toliko strašnih podrobnosti, da je Mirko Selbij v sveti jezi stiskal pesti.

„S pomočjo dobrih prijateljev, katerih imam dovolj in ki so vsi glede suženjstva enakega mnenja z menoj, bom iztrebil peklenško gnezdo!“ zažugal je Ležirju. „In če stavim tudi svoje življenje, Toma hočem in moram maščevati.“

„Božji sodnik je že začel soditi zverinskega Ležirja,“ pripovedovala je Gizela. „Po svojih hudih izgubah se je udal žganjepitju še v večji meri. Pijanska blaznost, ki je že dolgo časa stegovala svoje roke po njem, lotila se ga je v popolni meri in ga naposled vrgla na bolniško posteljo. Oslabel je tako, da bržčas ne bo več vstal. Ker nima niti ene poštene duše okrog sebe, je na njegovi plantaži seveda vse narobe. Večina sužjev je pobegnila in mogoče je, da je že danes brez vsake postrežbe in leži v zadnjih izdihljajih. Svoje ljudi

je rad zval za pse, a naposled bo sam poginil kakor pes. Med občno zmešnjavo sva tudi midve z Emelino neopazovani pobegnili v temno noč. Nihče naju ni zasledoval in dospeli sva srečno do reke Misisipi. Ležirjevim sužnjem se bo gotovo povsod godilo bolje, kajti slabšega in surovejšega gospodarja od Ležirja ni najti na svetu. Bil je satan v človeški podobi."

Tako je pripovedovala Gizela. Mirko pa je ženama poročal o Tomovih zadnjih trenutkih in jima slikal razne dogodke iz njegovega prejšnjega življenja. Ženi sta se bridko razjokali, ko jima je opisoval razne vrline najplemenitejšega zamorca, ki ga je kdaj obsevalo božje solnce.

»Predober je bil za ta svet," menila je Gizela. „Saj je tudi meni odprl oči in mi začrtal življensko pot, po kateri mi je hoditi. Rešil me je duševnega pogina."

V teku nadaljnih razgovorov se je trojica začela razgovarjati o nadaljnih ukrepih, ki imajo končno odločiti usodo obeh begunk.

„Svetoval bi vama," rekel je Mirko Selbij, „da bi se podali v Kanado, ki je pod angleško vlado. V naših državah, ki se rade bahajo, kakšno prostost uživajo njihovi prebivalci, nikakor nista varni. V Monrealu imam naprimer prijatelja, ki je bil pred več leti še suženj v moji soseski, a se mu je posrečilo pobegniti surovemu gospodarju,

ker ga je ta hotel prodati v južne države. Prijatelj je pošten in vrl mož. Z umom in pridnostjo si je osnoval bogato trgovino, ki mu daje denarnih sredstev toliko, da lahko pomaga svojim nekdanjim sotrpinom. Tem je najboljša opora. Imenuje se Ivan Harij in izdeluje v Monrealu razne stroje."

Gizela in Emelina sta Mirkov predlog, da hoče v njuni zadevi pisati svojemu prijatelju, seveda sprejeli z veseljem in s hvaležnostjo. Potovanje so zdaj nadaljevali skupno in sta se ženski pod Mirkovim nadzorstvom čutili celo varni.

Naposed je prišel čas ločitve. Slovo je bilo prav prisrčno. Mladi mož je dospel v svojo domovino, Gizela in Emelina pa sta se peljali dalje. Selbij jima ni dal samo pisma na prijatelja v Monrealu, ampak tudi pisma na razne znance po raznih mestih, skozi katera ju je" vodila pot. V pismih je priporočal begunki prijateljskemu varstvu za slučaj, da bi bili zasledovani; obenem je tudi prosil denarne podpore, če bi jo rabili.

*

V mali hišici, v kateri je svoječasno na Selbijevem posestvu bival stric Tom, je isti čas vladalo živahno življenje. Mati Katarina je kočo snajžila zunaj in znotraj in postavila vse predmete zopet na isto mesto, na katerem so bili ob času Tomovega bivanja.

Od Tomove ločitve je minilo pet dolgih let, pet dolgih in po ločitvi povzročenih žalostnih let. Čas je vseeno minil in z veseljem se je pričakovalo vrnitve mladega gospodarja in očeta Toma. Računalo se je, da se vrneta vsak trenutek. Otroci so bili vsak dan praznično oblečeni in na mizici poleg peči je ležalo Tomovo sveto pismo, odprto, kakor ga je bil pustil pri ločitvi. Na prvi strani je bil Tomov najljubši izrek: Gospod je moj pastir in ničesar mi ne bo manjkalo; on me bo pasel na zeleni livadi in me bo vodil k sveži vodi.

Mnogokrat je šla mati Katarina pogledat v smeri proti gospodarjevi hiši, ali ne bo kmalu zagledala pričakovana prišleca.

Danes je prišla na poset gospa Selbij. Stara zamorka jo je spoštljivo sprejela na pragu.

„Danes znata priti,“ rekla je gospa. „Sicer nimam še nikakšnega zanesljivega poročila, ampak izvedela sem, da se te dni pelje po Misisipiju parnik, ki zna pričakovana pripeljati.“

Mati Katarina je bila ginjena. Pokazala je gospej vse, kar in kako je pripravila za možev sprejem. Tudi je prinesla malo skrinjico, v kateri je bil shranjen kupček dolarjev.

„Te sem si prihranila med petimi leti. Gospa, vzemite jih za odkupnino mojega moža!“ rekla je Katarina.

„Ne, ne,“ branila se je dobra gospa, ginjena do solz, „ohranite si dobri ljudje sami ta denar.“

Bog nam je delo blagoslovil in imamo zopet toliko, da lahko iz lastnega premoženja odkupimo nekdanjega zvestega služabnika."

Istočasno je pridrdral voz na dvorišče Selbijeve plantaže. Obe ženi sta ga zapazili in videli, da je raz njega skočil Mirko Selbij sam. Mati Katarina je gledala in gledala, kje bi bila pričakovana druga oseba; ali gledala je zastonj. Globoko je vzdihnila.

„Oh, moj Bog," vzkliknila je, „mladi gospod gotovo ni našel našega Toma."

Mladenič se je takoj približal Tomovi koči. Obe ženi sta mu šli nasproti, mati radovedna, stara zamorka jokaje.

„Kje imaš Toma?" vprašala je gospa Selbij svojega sina.

Mirko je pokazal s prstom proti nebu.

„Prestal je zemeljske muke," rekel je s tresočim glasom, „prišel sem nekoliko prepozno. Tisoč srčnih pozdravov vam je še poslal, preden sem mu za vedno zatisnil oči. Jaz sem bil tisti, s katerim je še govoril v svojih zadnjih trenutkih."

Mati Katarina se je zgrudila na tla. Mirko jo je dvignil in spremil v kočo. Tamkaj je po vrsti pritisnil vsakega otročiča na prsi, rekoč: „Odzdaj vam po Tomovem naročilu hočem jaz biti oče in skrbeti za vas, da ne boste popolnoma osiroteli!"———

Več tednov je minilo po vrnitvi mladega gospodarja, katerega oče je tudi že počival v hladnem grobu. Umrli je bil kmalu po Tomovem odhodu. Njegov sin je gospodaril tako spretno in skrbno, da je bilo posestvo zdaj brez dolgov in je mladi mož lahko že štel nekaj prihrankov. Zdaj je prišel zanj trenutek, ki ga je bil že dolgo in željno pričakoval.

Nekoč je sklical svoje sužnje.

„Ljudje,“ nagovoril jih je, „z današnjim dnevom ste prosti. Na svojem posestvu ne poznam več suženjstva. Vsi lahko ali odidete ali pa ostanete prostovoljno v moji službi. Tisti, ki ostanejo pri meni in bodo delali na mojem posestvu, dobe koncem vsakega tedna izplačan svoj zaslužek. Oprostilne listine so napisane in vsak jo lahko dobi takoj.“

Ce bi kdo menil, da se je veselje glasno ponavljalo iz ust osrečenih zamorcev, bi se motil. Globoka hvaležnost do svojega gospodarja se je izražala iz veselih obrazov in iskrih oči navzočih sužnjev.

Mirno in tiho so šli oproščenci na polja in delali odslej še marljivejše, kajti vsak si je štel v dolžnost, da s pridnim delom poplača vrlo gospodarjevo dobrotljivost.

Mirko Selbij je kmalu po tem dogodku dobil pismo iz Monreala. Pisal mu ga je prijatelj Ivan Harij.

„Najsrečnejši človek sem pod božjim solncem," pisal je Harij. „K sreči ste mi pripomogli v prvi vrsti vi, dragi prijatelj. Le pomislite: ona Gizela, ki ste jo poslali k meni, je moja mati, za katero sem leta in leta brezuspešno poizvedoval. Spoznala me je takoj kot sina, kajti materino oko je ostro in ne pozabi potez svojega otroka.

Mlada deklica, ki je prišla v spremstvu moje matere, se je zaročila z mojim izbornim poslovodjem. Tudi ona je srečna in se vas spominja s hvaležnostjo.

Mnogo pozdravov od mene, moje žene, matere in mojega sina Jurka. Obenem si usojam poslati tisoč dolarjev za družino rajnega vrlega Toma."

Kazalo.

	Stran
Trgovec s sužnji	3
Beg	11
Stric Tom	23
V novi službi	37
Težka izguba	53
Nesrečen dogodek	65
Novi gospodar	78
Nezmerna beda	85
Gizela	95
Čudovit beg	106
Prepozno	117
Konec	127

*8šr